

Henna Kärkkäinen

TILINTARKASTAJAN AMMATTIEETTISYYS

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma
Toukokuu 2016**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkola-Pietarsaari	Aika Toukokuu 2016	Tekijä Henna Kärkkäinen
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
Työn nimi TILINTARKASTAJAN AMMATTIEETTISYYS		
Työn ohjaaja Sirpa Soukka ja Janne Peltoniemi		Sivumäärä 49 + 1
Työelämäohjaaja		
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, miten ammattieettisyys näkyy ja vaikuttaa tilintarkastajan työssä haastattelemalla tilintarkastajia. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, mikä merkitys ammattieettisyydellä on ja mitä ammattieettisyys tilintarkastajan mielestä tarkoittaa. Opinnäytetyö koostuu teoria- ja tutkimusosuudesta.</p> <p>Työn teoriaosuudessa käsiteltiin tilintarkastusta yleisesti: mitä tilintarkastus tarkoittaa; mikä on sen tarkoitus; kuka on tilintarkastusvelvollinen; mikä säätelee tilintarkastusta; tilintarkastajan valinta; eroaminen ja erottaminen sekä kuka on tilintarkastaja. Lisäksi teoriaosuudessa tarkasteltiin etiikkaa ja ammattietiikka yleisesti ja tämän jälkeen perehdyttiin tilintarkastajien ammattieettisten ohjeiden määräytymiseen ja niiden tarkempaan sisältöön.</p> <p>Teoriaosuuden jälkeen kerrottiin työn tutkimusprosessista: tutkimusongelmasta ja tutkimuksen tavoitteista, tutkimusmenetelmästä ja tilintarkastajien valinnasta sekä tutkimuksen perusvaatimuksista. Tämän jälkeen esitettiin erillisissä kappaleissa tutkimustulokset ja lopuksi johtopäätökset ja pohdinta.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tutkimus toteutettiin käyttäen hyväksi kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin tilintarkastajien haastatteluja sekä henkilökohtaisesti että sähköpostin välityksellä. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina.</p> <p>Saatujen tulosten mukaan ammattieettisyys näkyy tilintarkastajan työssä esimerkiksi siten, että tilintarkastaja toimii ammattitaitoisesti, oikeudenmukaisesti tai rehellisesti, puolueettomasti ja objektiivisesti. Suurimmalle osalle tilintarkastajista ammattieettisyys on tärkeää ja vastaavasti pienelle osalle arkipäivää. Koska opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista tutkimusmenetelmää ja tiedonkeruu toteutettiin haastatteluiden avulla, ei tutkimuksesta voi muodostaa yhtä ja ainoaa johtopäätöstä.</p>		
Asiasanat Tilintarkastus, tilintarkastajan ammattieettisyys, tilintarkastajan eettiset säännöt		

ABSTRACT

Unit Kokkola-Pietarsaari	Aika May 2016	Author Henna Kärkkäinen
Degree programme Business Administration		
Name of thesis AUDITOR'S PROFESSIONAL ETHICS		
Instructor Sirpa Soukka and Janne Peltoniemi		Pages 49 + 1
Supervisor		
<p>The purpose of this thesis was to examine how professional ethics affect and appear in an auditor's work. Additionally, the purpose was to find out the meaning of professional ethics and how an auditor defines it. This thesis is divided into a theoretical and research part.</p> <p>The theoretical part concentrated on the basics of auditing: what auditing means, the purpose of auditing, the obligation of auditing, what regulates auditing, auditor's selection and resignation and who is an auditor. Furthermore, the theory section examined also more generally about ethics, professional ethics and auditor's code of ethics.</p> <p>The research part consisted of describing the whole research process: the research problem and the purposes, the research method and the selecting of auditors and the basic requirements of the research. The last chapters contained the results and conclusions.</p> <p>The research was carried out using a qualitative research method. In the research were interviewed auditors both personally and via email. The interviews were carried out as theme interviews.</p> <p>According to the research results, professional ethics appear in auditor's work, for instance, when an auditor acts professionally, fairly and honestly, objectively and neutrally. Most auditors thought professional ethics are important and some of them thought it is a part of everyday operations. Due to the qualitative research method and the personal interviews, only one conclusion of this research cannot be drawn.</p>		
Key words Auditing, auditor's code of ethics, auditor's professional ethics		

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

IFAC	kansainvälinen tilintarkastusjärjestö (International Federation of Accountants)
IAESBA	kansainvälinen eettisten standardien lautakunta (International Ethics Standards Board for Accountants)
HT	1.1.2016 alkaen Patentti- ja rekisterihallituksen hyväksymä tilintarkastaja, joka on suorittanut tilintarkastusalan perustutkinnon
HTM	31.12.2015 asti käytetty nimitys kauppakamarin tilintarkastusvaliokunnan hyväksymästä tilintarkastajasta
JHT	1.1.2016 alkaen Patentti- ja rekisterihallituksen hyväksymä julkishallinnon- ja talouden tilintarkastaja. 31.12.2015 asti julkishallinnon- ja talouden tilintarkastajasta käytettiin nimitystä JHTT-tilintarkastaja.
KHT	keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnan hyväksymä tilintarkastaja. 1.1.2016 alkaen Patentti- ja rekisterihallitus hyväksyy KHT-tilintarkastajat.
PRH	Patentti- ja rekisterihallitus
TILA	keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta
TIVA	kauppakamarin tilintarkastuslautakunta
VALA	valtion tilintarkastuslautakunta

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 TILINTARKASTUS	2
2.1 Yleistä tilintarkastuksesta	3
2.2 Mikä tilintarkastusta sääntelee?	5
2.2.1 Tilintarkastuslaki ja -asetus	5
2.2.2 Euroopan yhteisöjen säädökset.....	6
2.2.3 Ammattieettiset periaatteet ja tilintarkastusalan standardit	7
2.2.4 Hyvä tilintarkastustapa.....	8
2.2.5 Muu normisto ja säädökset.....	8
2.3 Tilintarkastusvelvollisuus	9
2.4 Tilintarkastajan valinta, eroaminen ja erottaminen	10
2.5 Tilintarkastajat	11
2.5.1 Kelpoisuusvaatimukset.....	12
2.5.2 Hyväksyminen ja rekisteröinti	14
2.5.3 Muut tilintarkastajalta vaadittavat ominaisuudet	16
3 ETIIKKA JA AMMATTIETIIKKA	17
4 TILINTARKASTAJAN AMMATTIEETTISYYS	20
4.1 Ammattieettisten ohjeiden määräytyminen	20
4.2 Ammattieettisten ohjeiden sisältö	21
4.2.1 Rehellisyys	23
4.2.2 Objektiivisyys	23
4.2.3 Ammatillinen pätevyys ja huolellisuus	26
4.2.4 Salassapitovelvollisuus	26
4.2.5 Ammatillinen käyttäytyminen	28
5 TUTKIMUSPROSESSI	29
5.1 Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoitteet.....	29
5.2 Tutkimusmenetelmä ja tilintarkastajien valinta	30
5.3 Tutkimuksen perusvaatimukset.....	32
6 TUTKIMUSTULOKSET	35
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	43
LÄHTEET	47
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Tilintarkastuksen syntyminen.....	3
KUVIO 2. Tilintarkastajien hyväksymisvaatimukset	14
KUVIO 3. Ammattieettiset perusperiaatteet	22
KUVIO 4. Haastateltavat tilintarkastajat	36

KUVIO 5. Haastateltujen tilintarkastajien kokemus tilintarkastustehtävistä	37
--	----

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Mitä ammattieettisyys tilintarkastajan työssä tarkoittaa?	37
TAULUKKO 2. Miten ammattieettisyys näkyy ja vaikuttaa tilintarkastajan työssä?.....	38
TAULUKKO 3. Rehellisyys	39
TAULUKKO 4. Objektivisuus	39
TAULUKKO 5. Ammatillinen pätevyys ja huolellisuus	40
TAULUKKO 6. Salassapitovelvollisuus.....	41
TAULUKKO 7. Ammatillinen käyttäytyminen	41

1 JOHDANTO

Tilintarkastus tarkoittaa yhteisön tai säätiön tilikauden kirjanpidon, tilinpäätöksen, toimintakeromuksen ja hallinnon tarkastusta. Tilintarkastuksen toimittaa tilintarkastaja, joka on riippumaton tarkastettavasta kohteestaan. Tilintarkastuksen tarkoituksena on tuottaa luotettava ja riippumaton lausunto siitä, onko yhteisön tai säätiön tilinpäätös laadittu tilinpäätösnormiston mukaisesti.

Ammattieettisyys näkyy ja on läsnä monessa eri ammatissa. Ammattieettisyys on myös tärkeä tilintarkastajan työssä, ja se onkin tilintarkastustyön yksi kulmakivistä. Suomen Tilintarkastajat ry:n julkaisemien eettisten ohjeiden mukaan ammattieettisiä perusperiaatteita on viisi: rehellisyys, objektiivisuus, ammatillinen pätevyys ja huolellisuus, salassapitovelvollisuus ja ammatillinen käyttäytyminen.

Koska ammattieettisyys on tärkeä ja olennainen osa tilintarkastajan työtä, on tämän opinnäytetyön tarkoituksena tutkia tarkemmin tilintarkastajan ammattieettisyyttä haastattelemalla HTM- ja KHT-tilintarkastajia. Haastatteluiden tarkoituksena on selvittää, kuinka tilintarkastajat itse kokevat ammattieettisyyden vaikuttavan heidän työhönsä sekä miten se näkyy heidän työssään. Lisäksi haastattelun avulla pyritään selvittämään ammattieettisyyden merkitystä sekä sitä, mitä ammattieettisyys tilintarkastajan omasta mielestä tarkoittaa. Ammattieettisyyden vaikutusta ja näkyvyyttä tarkastellaan haastatteluissa sekä yhtenä kokonaisuutena että myös viiden perusperiaatteen näkökulmasta erikseen. Haastatteluissa kysytään myös tilintarkastajan kokemus tilintarkastustehtävissä, heidän suorittamansa tutkinto, eettisiin ohjeisiin tutustuminen ja mahdolliset muut ammattieettiset ohjeet työpaikalla. Tätä tutkimusta on rajattu niin, että se käsittelee vain HTM- ja KHT-tilintarkastajia.

Tilintarkastuslaki muuttuu 1.1.2016 alkaen. Tämän vuoksi tässä opinnäytetyössä esitetään sekä 31.12.2015 asti voimassaolevat asiat että 1.1.2016 voimaantulevat muutokset. Uuden tilintarkastuslain myötä tilintarkastajan nimikkeet vaihtuvat. Esimerkiksi HTM-tilintarkastajasta tulee HT-tilintarkastaja. Tilintarkastajien tulee rekisteröityä erikseen muutoksen myötä Patentti- ja rekisterihallitukselle. Tämän jälkeen heistä tulee HT-tilintarkastajia. Kaikki tässä opinnäytetyössä haastateltavat tilintarkastajat ovat haastatteluhetkellä vielä HTM-tilintarkastajia, joten tämän vuoksi tässä opinnäytetyössä puhutaan HTM-tilintarkastajista.

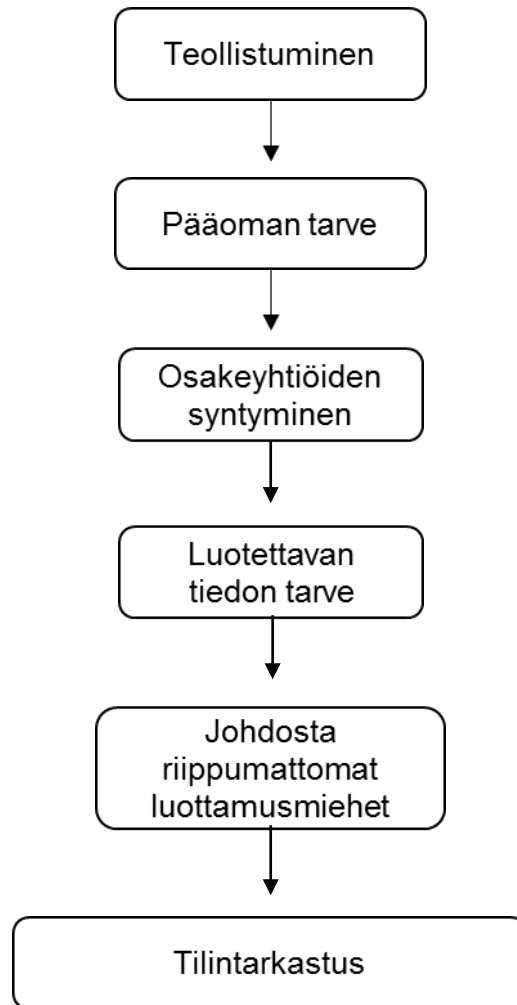
2 TILINTARKASTUS

Tilintarkastus on jo tuhansia vuosia vanha perinne, jota on harjoitettu miltei yhtä kauan kuin tilien pitoa. Alusta alkaen se perustui luottamukseen. Kauppiaat ja muut liiketoimintaa harjoittavat halusivat ulkopuolisen ja luotettavan lausunnon siitä, olivatko heidän yhtiökumppaninsa toimineet niin kuin oli sovittu. Tuohon aikaan puolueeton lausunto annettiin suullisesti. Hyvin pitkään tilintarkastuksella pyrittiin selvittämään, olivatko ne, jotka pitivät kirjaa liiketoiminnasta ja joille oli uskottu rahavaroja, toimineet sovittujen ohjeiden mukaisesti. Tilintarkastus-sana juontaa juurensa latinan kielestä. Latinalainen verbi kuulla, ”audire”, tarkoitti tilintarkastusta. (Kosonen 2005, 17.)

Tilintarkastus syntyi pääoman tarpeesta. Kun teollistuminen alkoi ja talouselämä kehittyi, syntyi yritystoiminnassa pääomantarpeita. Pääomaa ryhdyttiin kokoamaan riskialttiilta pääoman sijoittajilta. Näin syntyivät pääomayhtiöt eli lähinnä osakeyhtiöt 1800-luvulla. Kun yhtiöihin tuli pääoman sijoittajia, yhtiöiden johto ja omistajat eriytyivät toisistaan. Näissä olosuhteissa sijoittajat halusivat tietää sijoittamansa pääoman käytön sekä sen, kuinka paljon se oli tuottanut. He katsoivat, että heillä on oikeus valvoa sijoituksiaan. Silloin tällainen oikeus kuului osakkuuteen. (Kosonen 2005, 30.)

Kun sijoittajia oli useita, ei olisi ollut mahdollista, että jokainen valvoisi sijoituksensa käyttöä, säilymistä ja tuottoa erikseen. Valvonta ja tarkastus olisivat häirinneet yhtiön varsinaista toimintaa sekä riskinä olisi ollut se, että liikesalaisuudet olisivat voineet joutua kilpailijoiden tietoon. Valvonnan toteuttamista varten sijoittajat tarvitsivat luotettavan, ulkopuolisen ja riippumattoman valvontaelimen. Tämä johti tilintarkastusinstituution syntymiseen. (Kosonen 2005, 30.)

KUVIO 1. Tilintarkastuksen syntyminen (mukaillen Kosonen 2005, 30)

2.1 Yleistä tilintarkastuksesta

Tilintarkastus voidaan määritellä monin eri tavoin, ja yhtä ainoaa ja oikeaa määritelmää ei ole siitä onnistuttu luomaan. Tilintarkastuksen määritelmä riippuu määrittelijän näkökulmasta. (Maimann 2006, 23.) Suomessa tilintarkastus on laillisuusvalvontaa, ja se tarkoittaa yhteisön tai säätiön tilikauden kirjanpidon, tilinpäätöksen, toimintakertomuksen ja hallinnon tarkastusta. Sen tavoitteena on, että tilintarkastaja voi antaa yhteisöstä tai säätiöstä riippumattoman lausunnon siitä, onko tilinpäätös ja toimintakertomus laadittu tilinpäätösnormiston mukaisesti. Lisäksi tilintarkastaja antaa lausunnon siitä, antaako tilinpäätös ja toimintakertomus oikeat ja riittävät tiedot yhteisön tai säätiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Hallinnon

tarkastuksessa tarkastellaan vastuuvollisten toiminnan lainmukaisuutta. (Halonen & Steiner 2010, 42; Tomperi 2009, 11; Saarikivi 2000, 25; Horsmanheimo & Steiner 2008, 21.)

Tomperin mukaan tilintarkastus perustuu tilintekovelvollisuuteen. Tilintekovelvollisuuden perusteella joku on lakisääteisesti tai sopimuksen perusteella velvollinen tekemään tiliä toiselle osapuolelle toimistaan sekä velvollinen toimimaan toisen osapuolen hyväksymällä tavalla. Esimerkiksi osakeyhtiön hallituksella on velvollisuus esittää yhtiön osakkeenomistajille lain ja yhtiöjärjestyksen mukaiset tiedot yhtiön tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta. Tilintekovelvollisuuden asianmukaista toteutumista saattaa olla vaikea valvoa. Tämän vuoksi osakkeenomistajat valitsevat yhden tai useamman tilintarkastajan, joka raportoi osakkaille toiminnastaan ja havainnoistaan tilintarkastuskertomuksella. (Tomperi 2009, 7.)

Tilintarkastus palvelee niin itse tarkastettavaa yritystä kuin myös esimerkiksi luotonantajia, tarantoimittajia, eri yhteistyökumppaneita, verottajaa ja muita viranomaisia sekä koko yhteiskuntaa. Useimmiten itse yrityksen omistajat eivät osallistu yrityksen päivittäiseen toimintaan. Yrityksen omistajat tarvitsevat luotettavaa tietoa yrityksen taloudellisesta tilanteesta ja hallinnosta, mutta käytännössä yksityiskohtaisen tiedon saamiseen voi olla laillisia esteitä. Näin ollen yrityksen ja koko yhteiskunnan edun mukaista on, että yrityksestä ulkopuolinen ja objektiivinen taho ottaa kantaa annetun taloudellisen tiedon oikeellisuuteen. (Korkeamäki 2008, 9.)

Tilintarkastus on lakisääteistä ja siitä säädetään tilintarkastuslaissa. Tilintarkastajan päätehtävänä on yhtiön tai säätiön kirjanpidon, tilinpäätöksen, toimintakertomuksen sekä hallinnon tarkastus. Tätä päätehtävää kutsutaan lakisääteiseksi tilintarkastukseksi ja pääsäännön mukaan se ei ole vapaaehtoista yhteisöille ja säätiöille. Tilintarkastajan tehtäviin kuuluu myös muita asiantuntijatehtäviä. Useimmiten, kun puhutaan tilintarkastuksesta, puhutaan lakisääteisestä tilintarkastuksesta. Kuitenkin, koska tilintarkastajilla on laaja laskentatoimen ja oikeudellisten asioiden tuntemus, on luonnollista, että he tarjoavat muitakin palveluja kuin ainoastaan lakisääteistä tilintarkastusta. Muut tilintarkastajan palvelut ovat vapaaehtoisia. Niitä ovat esimerkiksi erilaiset neuvontatehtävät, asiantuntijatehtävät ja konsultointi. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 21, 27–44.)

Varsinaisen lakisääteisen tilintarkastuksen jälkeen tilintarkastaja laatii tilintarkastuskertomuksen sekä tekee siitä merkinnän tilinpäätökseen (tilinpäätösmerkintä). Tilintarkastuskertomuksessa tilintarkastaja antaa lausunnon siitä, antaako tilinpäätös ja toimintakertomus oikeat ja riittävät tiedot toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta sekä ovatko toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ristiriidattomia. Tilinpäätösmerkinnällä tilintarkastaja viittaa siis tilintarkastuskertomukseen. Tilinpäätösmerkintä tehdään tasekirjan alkuperäiskappaleeseen ja siihen tulee tilintarkastajan tai tilintarkastajien allekirjoitus ja päiväys. Merkinnän tarkoituksena on luotettavasti yksilöidä tilinpäätös ja toimintakertomus. Se kertoo, että tilintarkastus on suoritettu ja tilintarkastuskertomus on annettu. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 21; KHT-yhdistys ry 2011, 178; Korkeamäki 2008, 77; Mähönen 2009, 330–331.)

2.2 Mikä tilintarkastusta sääntelee?

Tilintarkastusta sääntelevät mm. tilintarkastuslaki ja -asetus, Euroopan yhteisöjen säädökset, hyvä tilintarkastustapa, ammattieettiset periaatteet sekä tilintarkastusalan standardit ja suositukset. Nämä käsitellään erikseen luvuissa 2.2.1–2.2.5. Ammattieettiset periaatteet käsitellään vielä tarkemmin luvussa 4.

2.2.1 Tilintarkastuslaki ja -asetus

Osakeyhtiölaki tuli voimaan vuonna 1895. Tästä alkaen lakisääteisen tilintarkastuksen voidaan katsoa alkaneen. Kuitenkin osakeyhtiölaissa oli säädetty melko niukasti tilintarkastuksesta. Laissa ei ollut mm. säännöksiä tilintarkastajaan kohdistuvista vaatimuksista, tilintarkastajan esteellisyydestä ja riippumattomuudesta. Laki ei myöskään sisältänyt tarkkoja säännöksiä tilintarkastusvelvollisuudesta ja tilintarkastuskertomuksen sisällöstä. Kuitenkin osakeyhtiölailla oli hyvin merkittävä vaikutus tilintarkastuksen kehittymiseen. (Kosonen 2005, 36.)

Ensimmäinen tilintarkastuslaki ja valtioneuvoston antama tilintarkastusasetus astuivat voimaan vuonna 1995. Vuonna 2007 tuli voimaan uusi tilintarkastuslaki ja -asetus, joita uudistettiin kansainvälisen normiston kehityksen ja EU- lainsäädännön uudistusten myötä. (Korkeamäki 2008, 10.) Tilintarkastuslaki on yleislaki, jota sovelletaan kirjanpitovelvollisen yhteisön tai

säätiön tilintarkastukseen sekä ”toimeen, joka muulla laissa tai asetuksessa säädetään tilintarkastajan tehtäväksi tai jonka perusteella tilintarkastaja antaa kirjallisen lausunnon viranomaisen tai tuomioistuimen käyttöön” (Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459). Laki sisältää säädöksiä mm. tilintarkastajan kelpoisuudesta, seuraamuksista, hyväksymisestä ja rekisteröinnistä sekä muista tilintarkastajaa koskevista säännöksistä. Tilintarkastuslaissa on myös säädöksiä tilintarkastuksen sisällöstä, tilintarkastusvelvollisuudesta sekä tilintarkastuksen ohjauksesta, kehittämisestä ja valvonnasta. (Tomperi 2009, 14; Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459.)

Tilintarkastajista pidetään tilintarkastajarekisteriä Keskuskaupakamarin tilintarkastuslautakunnan toimesta. Rekisteriin merkitään tilintarkastajasta mm. yksilödyt tiedot ja muut ammatinharjoittamista varten koskevat tarpeelliset tiedot. Tilintarkastuslaissa on säännökset tilintarkastusrekisteristä, mutta tilintarkastusasetuksessa kerrotaan tarkemmin, mitä tietoja on merkittävä rekisteriin sekä siellä on säännökset asioiden käsittelystä valvontaelimissä. (Halonen & Steiner 2010, 29; Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459, § 37.)

Tilintarkastuslaki muuttuu 1.1.2016 alkaen. Lailla uudistetaan tilintarkastajajärjestelmää. Uudistus voidaan jakaa kahteen eri osaan: tilintarkastajien tutkintouudistukseen ja tilintarkastajien valvonnan uudistamiseen. Tilintarkastajien nimike muuttuu hieman. Lisäksi tilintarkastuslautakunnan (TILA) toiminta lakkaa. Lakkauttamisen johdosta toiminta siirtyy osaksi uutta Patentti- ja rekisterihallitukseen perustettavaa tilintarkastusvalvontaa. Uudistuksen myötä myös julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunta (JHTT-lautakunta), valtion tilintarkastuslautakunta (VALA) ja kaupakamareiden tilintarkastusvaliokunnat (TIVAt) lakkaavat. (Suomen Tilintarkastajat ry.)

2.2.2 Euroopan yhteisöjen säädökset

Suomen tilintarkastuslainsäädäntöön on vaikuttanut huomattavasti Euroopan yhteisöjen tilintarkastus- ja tilinpäätösdirektiivit. Lainsäädäntö ja tilintarkastusalan valvonta muuttuivat huomattavasti 2000-luvun alussa. 2000-luvun alussa tapahtui tilinpäätösskandaaleja, jotka vaikuttivat niin Euroopan kuin myös Yhdysvaltojen lainsäädäntöön. Kuitenkin jo 90-luvulla tilintarkastusta koskevaa sääntelyä pyrittiin kehittämään. Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat antaneet tilintarkastusta koskevia direktiivejä, joita ovat mm. tilintarkastusdirektiivi, tilinpäätösdirek-

tiivä sekä konsernitilinpäätöstä ja vuositilinpäätöstä koskeva direktiivi sekä IAS-asetus ja suosituksia tilintarkastajan riippumattomuudesta ja tilintarkastuksen laadunvarmistuksesta. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 131–145.)

2.2.3 Ammattieettiset periaatteet ja tilintarkastusalan standardit

Tilintarkastuslain 20 §:ssä säädetään tilintarkastajan ammattieettisistä periaatteista. Sen mukaan tilintarkastajan tulee suorittaa tehtävät ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja huolellisesti. Lisäksi tilintarkastajan tulee ottaa huomioon yleinen etu. Kansainvälinen tilintarkastajajärjestö IFAC (International Federation of Accountants) julkaisee tilintarkastusalan eettiset säännöt. Suomessa Suomen Tilintarkastajat ry julkaisee tilintarkastusalan eettiset ohjeet, jotka ovat tarkkoja käännöksiä alkuperäisistä IFAC:n julkaisemista säännöistä. Ohjeiden mukaan ammattieettisiä peruseriaatteita ovat rehellisyys, objektiivisuus, ammatillinen pätevyys ja huolellisuus, salassapitovelvollisuus ja ammatillinen käyttäytyminen. (Halonen & Steiner 2010, 33.) Lisää tilintarkastajan ammattieettisistä periaatteista kerrotaan myöhemmin luvussa 4.

Tilintarkastusta säätelevät myös tilintarkastusalan standardit ja suositukset. Suomen Tilintarkastajat ry julkaisee suomenkieliset tilintarkastusalan standardit. Standardit julkaistaan yhdessä tilintarkastusalan eettisten ohjeiden kanssa julkaisussa ”Kansainväliset tilintarkastusalan standardit: Eettiset säännöt tilintarkastusammattilaisille ja Kansainväliset laadunvalvontaa, tilintarkastusta, yleisluonteista tarkastusta, muita varmennuspalveluja ja liitännäispalveluja koskevat standardit ja muut ohjeet”. Ne ovat käännetty suomen kielelle pohjautuen englannin kieliseen IFAC:n julkaisuun. Tilintarkastusalan standardit luovat hyvän pohjan hyvän tilintarkastustavan selvittämiseen ja noudattamiseen. (Halonen & Steiner 2010, 39). Standardit sisältävät peruseriaatteita, ohjeistusta, menettelytapoja sekä muuta aineistoa. (Suomen Tilintarkastajat ry 2014, XVI).

2.2.4 Hyvä tilintarkastustapa

Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastajan tulee noudattaa hyvää tilintarkastustapaa suorittaessaan kyseissä laissa säädettyjä tilintarkastustehtäviä suorittaessaan. Laki ei kuitenkaan määrittele tarkemmin, mitä hyvä tilintarkastustapa pitää sisällään. Hyvä tilintarkastustapa ohjaa keskeisesti tilintarkastajan toimintaa, joka koskee sekä lakisääteisiä tilintarkastustehtäviä että muita sopimukseen perustuvia työtehtäviä. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 146; Tilintarkastuslaki 13.7.2007/459, § 22; Virkkunen 1998, 19.)

Horsmanheimon & Steinerin mukaan hyvä tilintarkastustapa on tilintarkastajalle tärkeä normisto. Sen keskeisinä lähteinä ovat lait ja asetukset, tilintarkastuslautakunnan, valtion tilintarkastuslautakunnan, tuomioistuinten ja viranomaiset päätökset ja kannanotot sekä tilintarkastusstandardit. Hyvään tilintarkastustapaan kuuluvat myös alan ammattikirjallisuus ja huolellisten ammattihenkilöiden toiminnan havainnointi. Lisäksi hyvän kirjanpitolain tunteminen on tilintarkastajalle tärkeää. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 148.)

Virkkunen mainitsee yhdeksi hyvän tilintarkastustavan vaatimukseksi sen, että tilintarkastaja hoitaa tehtävänsä asianmukaisesti ja riittävän laajasti. Tilintarkastajan tulee suunnitella ja suorittaa tilintarkastus niin, että mahdolliset riskit olisivat mahdollisimman pienet. Kuitenkin tilintarkastuksessa ei ole mahdollista hankkia täysin varmaa näyttöä tarkastuskohteesta. Tilintarkastuksen riski tarkoittaa sitä, että tilintarkastaja antaa puhtaan eli vakiomuotoisen kertomuksen, vaikka tilinpäätös olisi olennaisesti virheellinen tai puutteellinen. Riski koostuu kahdesta osasta: tilinpäätös sisältää olennaisen virheen tai puutteen sekä siitä, että tilintarkastaja ei havaitse tilinpäätöksen olennaista virhettä tai puutetta. Mikäli tilintarkastaja antaa vakiomuotoisen tilintarkastuskertomuksen, se merkitsee sitä, että yrityksen toiminta on kunnossa tilintarkastuksen näkökulmasta. (Tomperi 2009, 11–12; Virkkunen 1998, 19–20.)

2.2.5 Muu normisto ja säädökset

TILA on Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta. Sen tehtävänä on hyväksyä KHT-tilintarkastajat ja KHT-yhteisöt sekä valvoa heitä ja tilintarkastajarekisterin ylläpitäminen. Lautakunta on viranomainen, joka vastaa tilintarkastusalan kansainvälisestä valvontayhteistyöstä.

(Keskuskauppakamari.) TILA julkaisee myös ratkaisuja, ohjeita ja kannanottoja, joita tilintarkastajan on noudatettava. (Halonen & Steiner 2010, 40–41).

VALA eli valtion tilintarkastuslautakunta vastaa yleisestä ohjauksesta, kehittämisestä ja valvonnasta tilintarkastusalalla. Lisäksi VALA antaa lausuntoja, ohjeita ja kannanottoja. Lautakunta toimii yhteistyössä TILA:n kanssa, jolloin se voi peruuttaa eräissä tapauksissa tilintarkastajan hyväksymisen TILA:n esityksestä. Lisäksi VALA voi antaa tilintarkastajalle moitittavasta menettelystä huomautuksen tai varoituksen, mikäli hyväksymisen peruuttamisen edellytykset eivät täyty. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.)

1.1.2016 alkaen tilintarkastusvalvonta siirtyy Patentti- ja rekisterihallitukselle (PRH) uuden tilintarkastuslain myötä. Näin ollen TILA ja VALA lakkaavat. Patentti- ja rekisterihallitukseen perustetaan Tilintarkastusvalvonta-yksikkö, jonka tehtävänä on vuoden 2016 alusta alkaen huolehtia tilintarkastajien hyväksymisestä ja valvonnasta. Sen tehtävänä on myös järjestää vuosittaiset tilintarkastajatutkinnot, valvoa tilintarkastuksen laatua sekä huolehtia tilintarkastuksen ohjauksesta ja kehittämisestä. Suomessa PRH on viranomainen, joka vastaa tilintarkastusalan kansainvälisestä valvontayhteistyöstä ja ylläpitää tilintarkastuslakiin pohjautuvaa tilintarkastajarekisteriä ja tilintarkastajatutkintorekisteriä. (Patentti- ja rekisterihallitus 2015, 2016a.)

2.3 Tilintarkastusvelvollisuus

Tilintarkastusvelvollisia ovat esimerkiksi osakeyhtiöt, asunto-osakeyhtiöt, osuuskunnat, avoimet yhtiöt, kommandiittiyhtiöt, yhdistykset sekä säätiöt. Pääsääntöisesti tilintarkastus on pakollista jokaisessa yhteisössä ja säätiössä. Kuitenkin tilintarkastaja voidaan jättää valitsematta, mikäli päätyneellä sekä edeltäneellä tilikaudella on täytynyt enintään yksi seuraavista edellytyksistä:

- taseen loppusumma on yli 100 000 euroa
- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa
- palveluksessa on keskimäärin yli 3 henkilöä. (Korkeamäki 2008, 14; Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459, § 4.)

Kuitenkin tilintarkastaja on aina valittava yhteisössä, mikäli sen pääasiallinen toimiala on arvopapereiden omistaminen ja hallinta. Lisäksi yhteisöiden, joilla on huomattavaa vaikutusvaltaa toiseen kirjanpitovelvolliseen, on valittava tilintarkastaja. Tällaisia yhteisöjä ovat esimerkiksi holding-yhtiöt. Myös yhdistyksen ja säätiön tulee valita tilintarkastaja niiden koosta riippumatta. Tilintarkastaja tulee valita myös asunto-osakeyhtiöissä, mikäli yhtiön rakennuksissa on vähintään 30 huoneistoa. (Tomperi 2009, 16.)

Tomperin mukaan tilintarkastaja on valittava pienissäkin yhteisöissä, vaikka edellä mainitut edellytykset eivät täytyisikään, mikäli yhtiöjärjestyksessä, yhtiösopimuksessa tai säännöissä on tilintarkastusta koskeva määräys. Niissä voi olla määräys yhden tai useamman tilintarkastajan valinnasta. Yhtiökokouksessa määrävähemmistöllä on myös oikeus vaatia tilintarkastajan valitsemista. (Tomperi 2009, 16.) Korkeamäen mukaan vastaavasti tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolelle kirjanpitovelvollisista yrityksistä jäävät ainoastaan yksityisliikkeet. Korkeamäki toteaa kuitenkin, että elinkeinonharjoittaja haluaa tilintarkastuksen, mikään ei sitä estä. (Korkeamäki 2008, 15.)

2.4 Tilintarkastajan valinta, eroaminen ja erottaminen

Osakeyhtiössä tilintarkastajan valitsee yhtiökokous eli osakkeenomistajat, osuuskunnassa osuuskunnan kokous eli jäsenet ja yhdistyksessä yhdistyksen kokous. Avoimessa- ja kommandiittiyhtiössä tilintarkastajan valitsevat yhtiömiehet. Säätiössä vastaavasti tilintarkastajan valitsee useimmiten hallitus, ellei säännöissä ole muuta määrätty. Yhtiöjärjestyksessä, yhtiösopimuksessa tai säännöissä voidaan määrätä tilintarkastajien lukumäärästä. Varatilintarkastaja tulee valita, mikäli on valittu yksi tilintarkastaja, joka ei ole tilintarkastusyhteisö. Yleensä tilintarkastaja valitaan tehtävänsä toistaiseksi. Tästä voidaan poiketa kuitenkin yhtiöjärjestyksessä, yhtiösopimuksessa tai säännöissä. Kuitenkin julkisessa osakeyhtiössä tilintarkastajan toimikausi päättyy aina valintaa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä. (Korkeamäki 2008, 16–17; Tomperi 2009, 27.)

Tilintarkastajan tehtävään valinnut taho pystyy erottamaan tilintarkastajan toimestaan kesken tämän toimikauden. Erottamiseen on oltava perustelu syy, ja siitä tulee antaa selvitys Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnalle tai Kauppakamarin tilintarkastusvaliokunnalle.

KHT-tilintarkastajan erottamisesta annetaan selvitys Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnalle ja vastaavasti HTM-tilintarkastajan erottamisesta Kauppakamarin tilintarkastusvaliokunnalle. Syynä erottamiseen ei voida esimerkiksi pitää mielipide-eroja, jotka koskevat tilintarkastustoimenpiteitä tai tilinpäätöksen laatimisperiaatteita. Hyväksyttäviä erottamissyitä voivat olla esimerkiksi tilintarkastuspalkkio, joka on liian suuri tilintarkastajan valitsijoiden mielestä, luottamuspula omistajien ja tilintarkastajan välillä tai tilintarkastajan laiminlyönti tai virhe. (Korkeamäki 2008, 17; Tomperi 2009, 30.) Selvitys tilintarkastajan erottamisesta ja sen syistä annetaan 1.1.2016 alkaen Patentti- ja rekisterihallitukselle. (Tomperi 2016, 29.)

On myös mahdollista, että tilintarkastaja itse eroaa toimestaan kesken toimikauden. Eroamisesta on ilmoitettava yhteisölle tai säätiölle. Lisäksi siitä tulee ilmoittaa Patentti- ja rekisterihallitukselle. KHT-tilintarkastaja sekä KHT-yhteisö antavat selvityksen eroamisestaan myös ilmoituksen Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnalle. Vastaavasti HTM-tilintarkastaja ja HTM-yhteisö antavat selvityksen Kauppakamarin tilintarkastusvaliokunnalle. Eroamisen syynä voi olla esimerkiksi se, että yhteisö tai säätiö ei ole maksanut tilintarkastuspalkkiota. Eroamisen syy täytyy olla aina asiallinen. Mikäli eroaminen ei ole asiallinen, valvontaelin voi antaa eroamisesta tilintarkastajalle huomautuksen tai varoituksen. (Tomperi 2009, 30.) 1.1.2016 alkaen tilintarkastajan tulee ilmoittaa erostaan Patentti- ja rekisterihallitukselle, joka rekisteröi sen. Lisäksi tilintarkastajan tulee antaa eroamisestaan selvitys ja sen perusteet Tilintarkastusvalvonnalle. (Tomperi 2016, 29.)

Hallituksen tulee huolehtia siitä, että uusi tilintarkastaja valitaan, mikäli tilintarkastaja erotetaan toimestaan tai tämä eroaa kesken toimikauden, eikä varatilintarkastajaa ole valittu. Tilintarkastajan tulee antaa pyynnöstä uudelle tilintarkastajalle kaikki tiedot, jotka ovat tarpeen tilintarkastuksen suorittamista varten toimikauden päättyessä. Tilintarkastaja ei riko salassapitovelvollisuutta näin toimiessaan, sillä tietojen antaminen on ollut käytännössä vähäistä. (Tomperi 2009, 30.)

2.5 Tilintarkastajat

Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastajalla tarkoitetaan hyväksytyä luonnollista henkilöä tai tilintarkastusyhteisöä. Tilintarkastajia ovat siis KHT-tilintarkastajat ja KHT-yhteisöt, jotka Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta on hyväksynyt sekä HTM-tilintarkastajat ja HTM-

yhteisöt, jotka vastaavasti kauppakamarin tilintarkastusvaliokunta on hyväksynyt. Lisäksi tilintarkastajia ovat myös JHHT-tilintarkastajat ja JHHT-yhteisöt, jotka JHHT-lautakunta hyväksyy. JHTT-tilintarkastajat ovat julkishallinnon ja -talouden ja niihin rinnastettavia tehtävissä toimivia tilintarkastajia. (JHHT-yhdistys 2015; Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459; Tomperi 2009, 17–18; Valtiovarainministeriö.)

Niin sanotut maallikkotilintarkastajat eivät voi enää toimia tilintarkastustehtävissä. Maallikkotilintarkastajalla tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole KHT-, HTM- tai JHHT -tilintarkastaja. Tilintarkastuslaki muuttui vuonna 2007, ja tämän jälkeen maallikkotilintarkastajan valitseminen tilintarkastajaksi ei ollut enää mahdollista. Maallikkotilintarkastaja pystyi kuitenkin siirtymäsäännösten perusteella toimimaan tilintarkastajana tilikausina, jotka päättyivät vuoden 2011 lopussa. (Tomperi 2009, 18; Työ- ja elinkeinoministeriö 2011.)

Tilintarkastuslaki muuttuu 1.1.2016 alkaen, ja tilintarkastajia ovat siten uuden lain myötä HT-, KHT- ja JHT-tilintarkastajat sekä hyväksytyt tilintarkastusyhteisöt. Uuden lain myötä myös Keskukskauppakamarin tilintarkastuslautakunta ja kauppakamareiden tilintarkastusvaliokunnat lakkaavat. PRH vastaa siten vuoden 2016 alusta alkaen tilintarkastajien hyväksymisestä. Ennen 1.1.2016 hyväksytyjen tilintarkastajien tulee rekisteröityä PRH:lle 31.3.2016 mennessä. Tämän jälkeen HTM-tilintarkastaja voi käyttää nimikettä ”HT-tilintarkastaja”. (Tomperi 2016, 17.) KHT-tilintarkastajien nimike ei muutu uudistuksessa. JHTT-tilintarkastaja voi käyttää nimikettä ”JHTT-tilintarkastaja” tai vaihtoehtoisesti ”JHT-tilintarkastaja”, mikäli hänellä on HTM- tai KHT-hyväksyntä. Lisäksi HTM- ja KHT-tilintarkastusyhteisöt voivat käyttää rekisteröitymisen jälkeen nimikettä ”tilintarkastusyhteisö”. (Patentti- ja rekisterihallitus 2016b.)

2.5.1 Kelpoisuusvaatimukset

Tilintarkastajan yleisistä kelpoisuusvaatimuksista säädetään tilintarkastuslain 3 §:ssä. Sen mukaan tilintarkastajana voi toimia vain sellainen henkilö, joka ei ole vajaavaltainen, konkurssissa, liiketoimintakiellossa tai jonka toimintakelpoisuutta on rajoitettu. Vajaavaltainen on henkilö, joka on alle 18-vuotias tai yli 18-vuotias, joka on julistettu vajaavaltaiseksi esimerkiksi sairauden vuoksi. Tuomioistuimien voi rajoittaa yli 18-vuotiaan toimintakelpoisuutta, mikäli henkilö ei kykene huolehtimaan taloudellisista asioistaan eikä edunvalvonta riitä turvaamaan hänen etujaan.

Liiketoimintakieltoon voidaan tuomita henkilö, joka on tehnyt talousrikoksia. Lisäksi, jos tilintarkastajaksi on valittu yksi tai useampi luonnollinen henkilö, on vähintään yhdellä heistä oltava asuinpaikka Euroopan talousalueella. (Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459, § 3; Tomperi 2009, 18.)

Tilintarkastajalle asetetuista erityisistä kelpoisuusvaatimuksista säädetään tilintarkastuslain 5 §:ssä. Vähintään yksi KHT-tilintarkastaja on valittava yhteisöön tai säätiöön, mikäli kyse on julkisen kaupankäynnin kohteena olevasta yhtiöstä tai päättyneellä tilikaudella täyttyy vähintään kaksi seuraavista edellytyksistä:

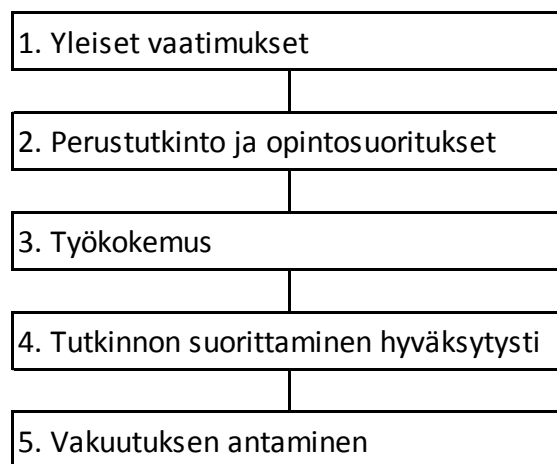
- taseen loppusumma on yli 25 000 000 euroa
- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto on yli 50 000 000 euroa
- palveluksessa on keskimäärin yli 300 henkilöä. (Tilintarkastuslaki 13.7.2007/459, § 5; Tomperi 2009, 18.)

Konserniyritysten on valittava emoyritykseen tilintarkastaja, mikäli tilintarkastuslain 4 ja 5 §:n edellytykset täyttyvät. Taseen loppusummaa, liikevaihtoa tai sitä vastaavaa tuottoa sekä henkilöstön määrää tarkastellaan koko konsernitilinpäätöksen lukuina. Tytäryhtiön tulee niin ikään valita tilintarkastaja, mikäli edellytykset täyttyvät. Mikäli edellytykset täyttyvät, tilintarkastajaksi tulee valita vähintään yksi emoyrityksen tilintarkastaja. Konsernitilinpäätöksen oikeellisuuden varmistamiseksi tämä on tärkeää. (Tomperi 2009, 19.)

Mikäli yhteisö tai säätiö valitsee tilintarkastajaksi tilintarkastusyhteisön, on tämän ilmoitettava tarkastettavalle yhteisölle tai säätiölle päävastuullinen tilintarkastaja. Tilintarkastusyhteisöllä ja päävastuullisella tilintarkastajalla tulee olla vähintään sama kelpoisuus. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että KHT-yhteisössä päävastuullinen tilintarkastajan tulee olla KHT-tilintarkastaja ja vastaavasti HTM-yhteisössä joko KHT- tai HTM-tilintarkastaja. (Tomperi 2009, 19.) 1.1.2016 alkaen päävastuullisella tilintarkastajalla tulee olla vähintään sama pätevyys, jota edellytetään valittavalta tilintarkastajalta. (Tilintarkastuslaki 18.9.2015/1141.)

2.5.2 Hyväksyminen ja rekisteröinti

Tilintarkastuslaissa sekä työ- ja elinkeinoministeriön hyväksymisvaatimuksia koskevassa asetuksessa säädetään KHT- ja HTM-tilintarkastajien hyväksymisvaatimuksista. Jotta henkilö tulisi hyväksytyksi HTM- tai KHT-tilintarkastajaksi, on hänen täytettävä kaikki hyväksymisvaatimukset. Keskuskaupakamarin tilintarkastuslautakunta eli TILA käsittelee hakemukset KHT-tilintarkastajaksi ja vastaavasti kaupakamarin tilintarkastusvaliokunta käsittelee HTM-tilintarkastajahakemukset. Keskuskaupakamarin tilintarkastuslautakunta järjestää vuosittain tutkinnon, johon osallistuvat ne hakijat, jotka ovat täyttäneet heille asetetut vaatimukset. Vaatimuksia on kaiken kaikkiaan viisi: yleiset vaatimukset, perustutkintoa ja opintoja koskevat vaatimukset, käytännön kokemusta koskevat vaatimukset, KHT- tai HTM-tutkinnon suorittaminen hyväksytysti sekä vakuutuksen antaminen (KUVIO 2). (Korkeamäki 2008, 18; Tomperi 2009, 20.)

KUVIO 2. Tilintarkastajien hyväksymisvaatimukset

Yleisenä vaatimuksena tilintarkastustutkintoon hakevalle on se, että hakijan tulee olla luonnollinen henkilö, joka ei ole osoittanut toiminnallaan olevansa sopimaton tilintarkastajaksi, eikä ole konkurssissa tai määrätty liiketoimintakieltoon, ei ole edunvalvonnassa sekä toimintakelpoisuutta ei ole rajattu. Lisäksi tilintarkastustoiminnan ohella ei tulisi harjoittaa muuta toimintaa, joka vaarantaisi tilintarkastuksen suorittamisen. (Korkeamäki 2008, 18; Tomperi 2009, 20.)

Tilintarkastustutkintoon hakevalla tulee olla myös riittävä määrä opintoja laskentatoimesta, oikeustieteestä ja eräistä muista opinnoista hakuajan päättymishetkellä sekä käytännön kokemusta tilintarkastuksen ja laskentatoimen työtehtävistä. KHT-tutkintoon hakevalla tulee olla

ylempi korkeakoulututkinto ja vastaavasti HTM-tutkintoon hakevalla vähintään alempi korkeakoulututkinto. Kuitenkin tutkintoa koskevista vaatimuksista voidaan poiketa, mikäli hakijalla on pitkä työkokemus tilintarkastuksen, laskentatoimen, rahoituksen tai oikeustieteen tehtävistä. KHT-tutkintoon hakevalla tulee olla vähintään kolmen vuoden käytännön kokemus vaativista tilintarkastuksen ja laskentatoimen työtehtävistä. Vastaavasti HTM-tutkintoon hakevalla tulee olla vähintään kolmen vuoden käytännön kokemus ammattimaisista tilintarkastuksen ja laskentatoimen työtehtävistä. (Korkeamäki 2008, 18; Tomperi 2009, 20.)

Viimeisenä vaatimuksena on se, että hakija suorittaa Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnan järjestämän KHT- tai HTM-tutkinnon hyväksytysti. Ennen tilintarkastajaksi rekisteröintiä, hyväksytyt tilintarkastajat tulee antaa tuomioistuimelle vakuutus. KHT-tilintarkastajat antavat seuraavan vakuutuksen:

Minä N.N. lupaan kunniani ja omantuntoni kautta rehellisesti, riippumattomasti ja tunnollisesti suorittaa hyvää tilintarkastustapaa noudattaen kaikki ne tehtävät, jotka minulla on KHT-tilintarkastajana, olla luvatta ilmaisematta, mitä tässä toimessa minulle uskotaan tai mitä siinä muutoin olen saanut tietooni sekä muutoinkin noudattaa ammattieettisiä periaatteita ja hyvää tilintarkastustapaa sekä niitä säännöksiä ja määräyksiä, jotka koskevat KHT-tilintarkastajia. (Työ- ja elinkeinoministeriön asetus 22.4.2008/262.)

Vastaavasti HTM-tilintarkastajat antavat seuraavan vakuutuksen:

Minä N.N. lupaan kunniani ja omantuntoni kautta rehellisesti, riippumattomasti ja tunnollisesti suorittaa hyvää tilintarkastustapaa noudattaen kaikki ne tehtävät, jotka minulla on HTM-tilintarkastajana, olla luvatta ilmaisematta, mitä tässä toimessa minulle uskotaan tai mitä siinä muutoin olen saanut tietooni sekä muutoinkin noudattaa ammattieettisiä periaatteita ja hyvää tilintarkastustapaa sekä niitä säännöksiä ja määräyksiä, jotka koskevat HTM-tilintarkastajia. (Työ- ja elinkeinoministeriön asetus 22.4.2008/262.)

Patentti- ja rekisterihallitus hyväksyy tilintarkastajat 1.1.2016 alkaen. Tutkintojärjestelmä muuttuu ja HT-tutkinnosta tulee tilintarkastusalan perustutkinto, jonka jokaisen tilintarkastajaksi haluavan tulee hankkia voidakseen toimia tilintarkastajana. HT-pätevyyden jälkeen tilintarkastaja voi erikoistua ja suorittaa KHT-tutkinnon tai JHT-tutkinnon. (Patentti- ja rekisterihallitus 2016c.) KHT-tilintarkastajaksi haluavan hyväksymisedellytykset muuttuvat hieman. Henkilön tulee olla HT-tilintarkastaja, suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon tai työskennellyt HT-tilintarkastajana vähintään viiden vuoden ajan, tai hänellä on laskentatoimen, rahoituksen ja oikeudellisen

alan ammattimaisista tehtävistä ainakin seitsemän vuoden työkokemus. Aiemmin mainitut yleiset vaatimukset, perustutkintoa ja opintoja koskevat vaatimukset, käytännön kokemusta koskevat vaatimukset, tutkinnon suorittaminen hyväksytysti sekä vakuutuksen antaminen, eivät muutu. Näin ollen KHT-tilintarkastajaksi hakevan tulee täyttää myös nämä vaatimukset. Hyväksytyn KHT-erikoistumistutkinnon jälkeen hakijasta tulee KHT-tilintarkastaja. JHT-tutkinnon suorittamista varten ovat samat vaatimukset kuin KHT-tutkinnon. Lisäksi edellytyksenä on, että hakija on suorittanut tarvittavat opinnot, joita julkishallinnon ja talouden tilintarkastajan tehtävä edellyttää tai vaihtoehtoisesti hankkinut vähintään yhden vuoden ja kuuden kuukauden työkokemuksen tehtävistä. JHT-tutkintoa varten on oma erikoistumistutkinto. (Tomperi 2016, 19–20.)

2.5.3 Muut tilintarkastajalta vaadittavat ominaisuudet

Tilintarkastajan yhtenä velvollisuutena on toimia yleisen edun mukaisesti. Näin toimiessaan, tilintarkastaja ottaa huomioon ja noudattaa tilintarkastajalle asetettuja IFAC:n eettisiä vaatimuksia. Vaatimuksien mukaan tilintarkastajan tulee olla rehellinen, objektiivinen, huolellinen, velvollinen ylläpitämään ammatillista pätevyyttä, ottaa huomioon salassapitovelvollisuus sekä käyttäytyä ammatillisesti. (Tomperi 2009, 12–13.) Lisää tilintarkastajan ammattieettisyydestä kerrotaan luvussa 4.

3 ETIIKKA JA AMMATTIETIIKKA

Filosofit ovat tutkineet etiikkaa jo vuosisatojen ajan. He ovat luoneet erilaisia lähestymistapoja siihen ja jokainen näistä lähestymistavasta on johtanut eri tulokseen. (Paliwal 2006, 3.) Etiikka on joukko moraalisia periaatteita, käyttäytymisen sääntöjä tai arvoja ja siihen sisältyy näkökulmia oikeasta ja väärästä sekä hyvästä ja pahasta. Etiikka tulee kreikan kielestä (ethos) ja tarkoittaa tapaa tai tottumusta. Moraali ja etiikka ovat hyvin lähellä toisiaan. Moraali keskittyy siihen, mikä on oikein ja mikä väärin ja vastaavasti etiikka siihen, miksi ja miten ihminen käyttäytyy juuri sillä tietyllä tavalla. Etiikka näyttäytyy esimerkiksi päätöksenteon yhteydessä, jolloin useiden vaihtoehtojen joukosta täytyy valita yksi, joka perustuu moraalisiin periaatteisiin. (Cosserat 2000, 71; Hayes, Wallage & Gortemaker 2014, 76.)

Etiikka antaa ohjeita arvoperusteiden, tapojen ja tottumusten muodossa. Etiikkaan kuuluvat hyvyys, hyvä ratkaisu, palvelus tai teko. Se luo arvoa hyvästä, luotettavasta ja oikeasta toiminnasta, jotka näkyvät teorioina ja normeina. Normit ohjaavat, mitä saa tehdä, mitä pitää tehdä ja mitä ei saa tehdä. (Heikkonen 1995, 16.)

Arvot ovat tärkeässä asemassa etiikassa. Tarkasteltaessa arvoja etiikan kannalta nousevat esiin seuraavat arvot: kunniallisuus, oikeudenmukaisuus, lainkuuliaisuus, rohkeus, rehellisyys, vastuuntunto, avoimuus, luottamuksellisuus, aloitteellisuus ja kohtuullisuus. Lisäksi solidaarisuus, yhteinen hyvä, kohteliaisuus, inhimillisyys ja hyväntahtoisuus näkyvät etiikassa. (Heikkonen 1995, 17.)

Päämäärät sisältyvät eettiseen toimintaan. Päämääriin sisältyvät motiivit, keinot ja seuraukset. Päämääriin pyritään tarkoituksellisesti, ne toteutetaan joko niissä onnistuen tai epäonnistuen ja lopuksi ne näkyvät joko hyvinä tai huonoina saavutuksina. Motiivien, tekojen syiden ja seurausten tunteminen sekä todellisuuden tunteminen kuuluvat eettiseen toimintaan. Toisten ihmisten erilaisia näkemyksiä, mielipiteitä, vakaumuksia ja asenteita täytyy kunnioittaa. Näitä voi olla vaikea erottaa tosiasioista, joten on tärkeää, ettei tietoisesti tee väärin. Lisäksi on tärkeää, ettei pakene omia tekojaan tai tekemättä jättämistään syyllisyyden takia. (Heikkonen 1995, 18.)

Eettiset käsitykset ja toiminnat muuttuvat ajan sekä olosuhteiden saatossa. Käsitykset voivat muuttua jopa vastakkaiseksi ääriäidasta toiseen. Esimerkiksi toinen voi nähdä jonkin asian

hyväksyttävänä ja toinen vastaavasti paheksuttavana. Tätä kutsutaan kaksinaismoraaliksi. Jokaisen yksilön etiikka on joko opittua tai sisäisesti kehittynyttä vuosien myötä. Eettiset käsitykset lähtevät liikkeelle alusta pienestä pitäen jatkuen aina työyhteisöön, ammattiin ja harrastuksiin. Käsityksiin perehdytään tarkemmin opiskelemalla lisää, lukemalla ja etenkin seuraamalla muiden toimintaa. Ajan mittaan eettinen toiminta ja käsitykset kehittyvät, muuttuvat ja vahvistuvat. (Heikkonen 1995, 18.)

Ammattietiikka on soveltavan eli käytännöllisen etiikan laji. Käytännölliseen etiikkaan kuuluvat mm. bioetiikka, ympäristöetiikka, eläinetiikka ja ammattietiikka. Sen pyrkimyksenä on kuvata ja ohjata ammatteja hyviä, kestäviä ja vastuullisia käytäntöjä kohti. Hyviä, kestäviä ja vastuullisia käytäntöjä kohti tarvitaan lakien tietämystä, ammatin käytäntöjen hallintaa, ammatissa toimivien henkilöiden ajatustapojen tuntemusta sekä kyvykkyyttä asettua asiakkaan asemaan. Edellä mainittujen lisäksi tarvitaan etiikan ja käsitteiden tietämystä sekä kykyä päätellä loogisesti. (Airaksinen & Friman 2008, 27–28.)

Ammattietiikka on vielä tällä hetkellä vasta kehittymässä. Tämä on ongelma, sillä tiettyjen ongelmien ja esimerkkitapausten välille ei saada yksimielisyyttä. Kuitenkin suuren yleisön mielestä ammattietiikan tutkiminen on tärkeää. Erilaiset asiantuntijat tarjoavat tänä päivänä erilaisia palveluita niin yrityksille kuin tavallisille kuluttajillekin, joten pelkkien asiantuntijoiden varaan ei voida jättää palveluiden sääntelyä. Pelkkä juridinen seuranta ei riitä, sillä esimerkiksi vahingon jo tapahduttua lain määräämät toimenpiteet vasta alkavat. Vastaavasti oma-aloitteiset eettiset toimintatavat tähtäävät vahinkojen ehkäisyyn ennalta. (Airaksinen & Friman 2008, 28–29.)

Käytännöllisen etiikan tehtävään kuuluu arvioida erilaisia käytäntöjä, puuttua ongelmiin sekä paremman arkipäivän toiminnan kehittäminen. Tämä perustuu siihen, että mikään järjestelmä ei pysty menestymään ilman siihen kohdistuvaa kritiikkiä ja uudistumista. Etiikan ansiosta ammatissa toimivat henkilöt voivat kehittää toimintaansa ja näin tulemaan paremmaksi ammattilaiseksi. Etiikan tehtävät eivät siis koostu kenenkään tuomitsemisesta, vaan siitä, että jokainen pystyy ja hänelle annetaan mahdollisuus parantaa työtään niin, että voi ottaa siitä täyden vastuun. (Airaksinen & Friman 2008, 28.)

Erilaisia eri alan asiantuntijoita on tänä päivänä olemassa paljon. Asiantuntijuuden myötä ovat nousseet esiin termit ”ammattillinen” ja ”ammattilaisuus”. Useimmiten termeillä viitataan palkalliseen työhön, jonka vastakohtana on vastaavasti harrastus. Ammatillisuus ei ole pelkästään

vain osa ammatillista ominaisuutta, jolloin ajatellaan, että henkilö suhtautuu työhönsä vakavasti, tarkasti ja omistautuneesti. Ammatillaisuus on myös sitä, että henkilö työskentelee ahkerasti, jotta hän saavuttaisi tavoitteensa ja on sitkeä ja joustava ongelmien ilmaantuessa. Virallista määritelmää ammatillisuudelle ei löydy, mutta kuitenkin sen voi määritellä seuraavanlaisesti: ”Asiantuntija on suljetun yksilöjoukon jäsen, joka on sisäistänyt vahvasti arvosidonnaisen palveluihanteen, ja jolla on oman erityisalansa syvälinen tuntemus ja tietotaito”. (Airaksinen & Friman 2008, 29–30.)

Monien ammattien toimintaa säädellään lainsäädännöllä. Tämän vuoksi etiikka ja lainsäädäntö saattavat joissakin tapauksissa olla vaikeassa asemassa toisiinsa nähden. Näin ollen pelkkä lainsäädäntö ei riitä, sillä asiakasta tulee kohdella kunnioittavasti ja arvokkaasti, vaikka lainsäädännössä siitä ei ole mainintaa. Ammattietiikka sisältää sekä ammatillisen viran ja toimenkuvan lisäksi myös monia erityisempiä oikeuskäytäntökysymyksiä. Oikeuskäytäntökysymysten lisäksi tarvitaan myös eettisiä normeja, jotta ammattikäytäntöjä voidaan ymmärtää ja kontrolloida paremmin. Tätä tarkoitusta varten monet ammattikunnat julkaisevat eettisiä koodistoja. Eettinen koodisto määrittää, rajoittaa ja jäsentää ammatteja ja asiantuntijuuksia. Ne ovat virallisesti hyväksytyjä ja niitä kritisoidaan ja kehitetään jatkuvasti eteenpäin. (Airaksinen & Friman 2008, 27–28, 33.)

4 TILINTARKASTAJAN AMMATTIEETTISYYS

Ensimmäinen tilintarkastuslaki astui voimaan vuodesta 1995 lähtien, ja vuonna 2007 tuli voimaan uusi tilintarkastuslaki. Vuodesta 2007 alkaen ammattieettiset periaatteet ovat olleet osa tilintarkastuslakia. Kuitenkin velvollisuus noudattaa ammattieettisiä periaatteita on ollut jo kauan osana hyvää tilintarkastustapaa. Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastajan tulee toimia ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja huolellisesti ottaen huomioon yleinen etu. Tämä säännös perustuu tilintarkastusdirektiiviin. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että ammattietiikkaa koskevia periaatteita sovelletaan kaikkiin lakisääteisiin tilintarkastajiin ja tilintarkastusyhteisöihin. Näihin periaatteisiin on vähintään sisällyttävä rehellisyys, objektiivisuus, ammatillinen pätevyys ja huolellisuus ja yleisen edun huomioon ottaminen. (Horsmanheimo, Kaisanlahti & Steiner 2007, 129; Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459, § 20).

Tilintarkastajan tulee noudattaa ammattieettisiä periaatteita tehtävissään. Velvollisuus noudattaa periaatteita koskee niin lakisääteisiä tehtäviä kuin myös muita vastaavanlaisia ja sopimukseen perustuvia tehtäviä. Tarkempi ammattieettisten periaatteiden sisältö määräytyy oikeuskäytännön, valvontaelinten kannanottojen, ammattihenkilöiden yleisesti noudattaman käytännön, Euroopan unionin komission komitologiamenettelyn mukaisesti antamien täytäntöönpanotoimenpiteiden sekä lisäksi kansainvälisen tilintarkastusjärjestö IFAC:n julkaisemien eettisten ohjeiden perusteella. (Horsmanheimo ym. 2007, 130.)

4.1 Ammattieettisten ohjeiden määräytyminen

Puhuttaessa ammatillisista periaatteista on luonnollista, että tarkastellaan itse ammattikunnan määrittelemiä periaatteita tarkemmin. Ammattieettisten periaatteiden tarkempi sisältö määrittyy IFAC:n julkaisemassa eettisissä säännöissä tilintarkastusammattilaisille. Säännöt sisältävät toiminta- ja käyttäytymissääntöjä sekä myös pääperiaatteet, joita tilintarkastajan on noudatettava yleisten tavoitteiden saavuttamiseksi. (Horsmanheimo ym. 2007, 130.)

The International Federation of Accountants (IFAC) on kansainvälinen tilintarkastusjärjestö, ja se perustettiin vuonna 1977. Sen tarkoituksena on kehittää kansainvälisiä teknisiä, eettisiä ja

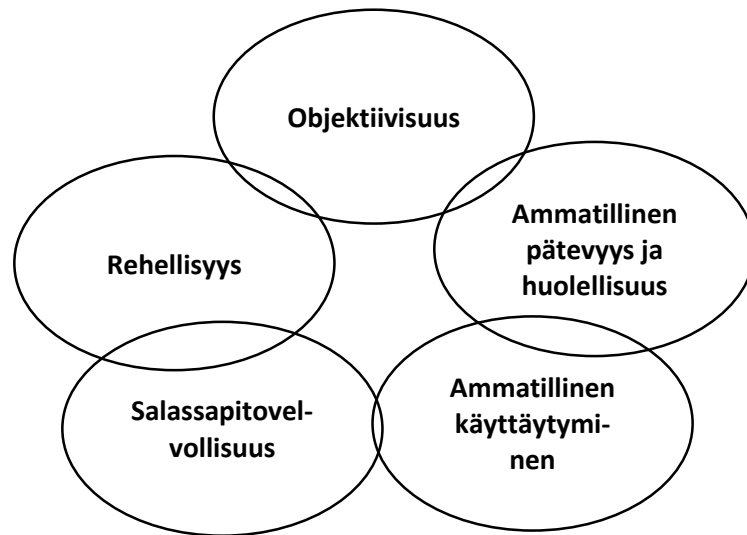
koulutuksellisia ohjeita tilintarkastajille. Lisäksi järjestö edesauttaa vahvojen ja kestävien toimijoiden, markkinoiden sekä talouksien kehittymistä. Järjestö myös edesauttaa tilintarkastajien ammattikunnan kehitystä sekä tuo esille ammattikunnan tärkeyden ja arvon. IFAC:lla on yhteensä 172 jäsenjärjestöä ja liitännäisjäsentä 129:ssä eri maassa. (Hayes ym. 2014, 7; Suomen Tilintarkastajat ry 2014, 4.)

IFAC:n eettinen komitea, International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA), laatii eettiset ohjeet tilintarkastajille. IESBA-komitea tutkii ja laatii luonnoksen ohjeesta. Tämän jälkeen se raportoi suositukset IFAC:lle. IFAC ei pysty kuitenkaan vaikuttamaan ohjeen sisältöön ja sen tehtäväksi jää ainoastaan sen julkaiseminen. (Hayes ym. 2014, 78; Suomen Tilintarkastajat ry 2014, 4.)

Suomen Tilintarkastajat ry (entinen KHT-yhdistys) julkaisee ja kääntää IFAC:n julkaisemat eettiset ohjeet. Ensimmäisen kerran eettiset ohjeet annettiin vuonna 2003, ja ne tulivat voimaan vuonna 2004. Silloin KHT-yhdistys laati eettiset ohjeet, jotka pohjautuivat kansainvälisiin eettisiin ohjeisiin. Vuonna 2005 IFAC julkaisi uudet eettiset ohjeet. Tästä eteenpäin KHT-yhdistys käänsi ohjeet sanatarkasti suomen kielelle. Nämä ohjeet julkaistiin Suomessa vuonna 2006 ja seuraavana vuonna uusi tilintarkastuslaki otettiin käyttöön. Uudessa tilintarkastuslaissa oli erillinen säännös ammattieettisistä periaatteista. (Alakare, Koskinen, Reinikainen, Sedig & Simola 2008, 95.)

4.2 Ammattieettisten ohjeiden sisältö

Suomen Tilintarkastajien julkaisemien eettisten ohjeiden mukaan ammattieettisiä perusperiaatteita on viisi: rehellisyys, objektiivisuus, ammatillinen pätevyys ja huolellisuus, salassapitovelvollisuus ja ammatillinen käyttäytyminen (KUVIO 2). (Alakare ym. 2008, 95.) Tilintarkastuslaki poikkeaa hieman eettisistä ohjeista. Tilintarkastuslain 20 §:ssä kerrotaan kolme eettisten ohjeiden periaatetta. Ne ovat rehellisyys, objektiivisuus sekä ammatillinen pätevyys ja huolellisuus. Salassapitovelvollisuus ja ammatillinen käyttäytyminen jäävät näin ollen pois. Salassapitovelvollisuudesta säädetään kuitenkin erikseen lain 26 §:ssä. Ammatillisesta käyttäytymisestä ei ole tilintarkastuslaissa säännöstä. (Horsmanheimo ym. 2007, 131.)

KUVIO 3. Ammattieettiset peruseriaatteet

Eettisten ohjeiden mukaan tilintarkastajan tulee toimia ottaen huomioon yleinen etu. Yleisen edun huomioon ottaminen ei ole kuitenkaan itsenäinen ammattieettinen periaate. Tilintarkastajan velvollisuutena ei ole vain asiakkaiden ja työnantajan tarpeiden täyttäminen. Tilintarkastajan toimiessa yleisen edun mukaisesti tilintarkastaja ottaa huomioon eettiset vaatimukset sekä noudattaa niitä. (Alakare ym. 2008, 95.)

Ammatillisista peruseriaatteista kerrotaan erikseen tarkemmin alaluvuissa 4.4.1–4.4.5. Viiden peruseriaatteen lisäksi eettisissä säännöissä on myös muita ohjeita tilintarkastajille. Peruseriaatteet toimivat viitekehyksenä muille säännöissä kuvatuille ohjeille ja esimerkeille. Muissa ohjeissa kuvaillaan viiden peruseriaatteen soveltamista tietyissä tilanteissa ja esimerkkejä erilaisista varotoimista, joilla voidaan suojautua vastaan uhkia, jotka voivat vaarantaa peruseriaatteiden noudattamisen. Ohjeissa kuvataan myös tilanteita, joissa varotoimia ei ole mahdollista käyttää uhkia vastaan. (Suomen Tilintarkastajat ry 2014, 14.)

Eettisissä säännöissä kerrotaan tarkemmin esimerkiksi asiakkuuksista ja toimeksiannoista, eturistiriidoista, toisesta mielipiteestä, palkkioista ja muista korvauksista, ammatillisten palvelujen markkinoinnista, lahjoista ja vieraanvaraisuudesta, asiakasvarojen hallussapidosta sekä objektiivisuudesta ja riippumattomuudesta. Jokaisesta edellä mainitusta on kerrottu erilaisia tyypillisiä tilanteita ja uhkia, joita tilintarkastaja saattaa joutua kohtaamaan ammatillisen uransa aikana sekä ohjeita, kuinka niitä vastaan voi suojautua. Mikäli jotakin tilannetta vastaan ei ole

varotoimia, joilla pystyisi suojautumaan uhkia vastaan, ohjeistetaan, kuinka välttää sellaisia uhkia ja tilanteita. (Suomen Tilintarkastajat ry 2014, 26.)

4.2.1 Rehellisyys

Tilintarkastajan tulee olla suora ja vilpitön kaikissa työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa. Tätä kutsutaan rehellisyyden perusperiaatteeksi. Tämä periaate velvoittaa jokaista tilintarkastajaa olemaan suora ja vilpitön kaikissa työhön liittyvissä asioissa. Tasapuolisuus ja totuudenmukaisuus ovat myös rehellisyyden edellytyksiä. (Halonen & Steiner 2010, 34.)

Tilintarkastajan tulee välttää tekemisiä raporttien, viranomaisilmoitusten, selvitysten tai muiden tietojen kanssa. Mikäli hän uskoo, että asianomainen tieto ”(a) sisältää olennaisesti virheellisen tai harhaanjohtavan väitteen, (b) sisältää huolimattomasti tuotettuja väitteitä tai tietoa tai (c) ei sisällä jotakin vaadittua tietoa tai että vaadittu tieto esitetään epäselvästi, jos tiedon puuttuminen tai epäselvyys olisi harhaanjohtavaa”. Kuitenkin tilintarkastaja ei riko rehellisyyden perusperiaatetta, mikäli hän antaa edellä mainittujen asioiden osalta mukautetun kertomuksen. (Halonen & Steiner 2010, 34; Horsmanheimo & Steiner 2008, 242.)

4.2.2 Objektiivisuus

Tilintarkastajan työn keskeisin tavoite on objektiivisuus. Sitä tavoitellaan riippumattomuussäätelyn avulla. Objektiivisuuden perusperiaatteen mukaisesti ”tilintarkastajan ei pitäisi antaa ennakkokäsityksille, intressiriidoille tai toisten osapuolten liialliselle vaikutukselle valtaa ammattiin tai muuhun työhön liittyvässä harkinnassa”. (Halonen & Steiner 2010, 34.)

Objektiivisuuden perusperiaate velvoittaa jokaista tilintarkastajaa. Se velvoittaa kaikkia tilintarkastajia siihen, että ennakkokäsitykset, intressiriidat sekä toisten osapuolten liiallinen vaikutus eivät saa vaarantaa ammattiin tai muuhun työhön liittyvää harkintaa. On mahdollista, että tilintarkastaja voi uransa aikana joutua tilanteisiin, joissa objektiivisuus voi heikentyä. Kuitenkin ei ole mahdollista ennalta määritellä sellaisia tilanteita sekä antaa niihin toimintatapaa. Tilintarkastaja voi kuitenkin itse ennaltaehkäistä objektiivisuuden heikkenemistä välttämällä sellaisia

suhteita, jotka vaikuttavat tilintarkastajan ammatilliseen harkintaan sekä vaikuttavat työhön liiallisesti. (Halonen & Steiner 2010, 34; Horsmanheimo & Steiner 2008, 242–243.)

Riippumattomuus ei varsinaisesti ole itsenäinen ammattieettinen perusperiaate. Kuitenkin eettisissä ohjeissa on vaatimus riippumattomuudesta. Tilintarkastajan riippumattomuudesta ja esteellisyydestä on erikseen säännökset tilintarkastuslain 24 ja 25 §:ssä. Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastajan tulee olla riippumaton tarkastettavasta kohteestaan sekä järjestää toimintansa siten, että se riippumattomuus on turvattu. Riippumattomuus on yksi tilintarkastuksen kulmakivistä. Se on luottamuksen edellytys. (Halonen & Steiner, 2010, 34–35; Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459, § 24; Tomperi 2009, 22.)

Riippumattomuuden edellytyksenä on, että tilintarkastaja toimii toimeksiantoa suorittaessaan itsenäisesti suhteessa tilintarkastettavaan yhteisöön tai säätiöön. Tilintarkastajan tulee ottaa myös huomioon, ettei hän saa osallistua yhteisön tai säätiön päätöksentekoon. Mikäli tilintarkastaja ei ole riippumaton tarkastuskohteestaan, hänen tulee kieltäytyä vastaanottamasta toimeksiantoa tai luovuttava siitä. Kuitenkin, mikäli tilintarkastaja on toimenpiteillään turvannut riippumattomuuden tai kokonaisuudessaan riippumattomuutta uhkaavat tekijät ovat merkityksettömiä, toimeksiannosta ei tarvitse luopua tai kieltäytyä. Riippumattomuutta tarkastuskohteeseen punnitaan tapausittain. (Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459, § 24; Tomperi 2009, 22.)

Tilintarkastajan tulisi kiinnittää huomiota ennalta eri tilanteisiin ja mahdollisiin uhkiin riippumattomuuden turvaamiseksi. Mikäli tilintarkastajalla on joko taloudellisia tai muita etuuksia tarkastettavassa yhteisössä tai säätiössä tai tilintarkastajan liikesuhde kohteeseen on muu kuin tavallinen, tulisi riippumattomuusvaatimukseen kiinnittää huomiota. Tällöin puhutaan oman edun uhkasta. Oman työn tarkastamisen uhka tapahtuu, mikäli tilintarkastaja tarkastaa esimerkiksi aiemmin tekemäänsä työtä. Asianajon uhka on silloin, jos tilintarkastaja menettelee oikeudenkäynnissä tai muussa asiassa joko kohteen puolesta tai sitä vastaan. Myös painostuksen ja läheisyyden uhat vaarantavat riippumattomuuden. Esimerkiksi tarkastuskohteen johto tai muu taho voivat painostaa tilintarkastajaa. Se voi olla uhkaa painostuksesta tai todellista painostusta. Liian läheinen suhde tarkastettavan kohteen johtoon vaarantaa riippumattomuuden. Tällöin tilintarkastaja saattaa luottaa johdon esittämiin asioihin ja näin ei hanki riittävästi tilintarkastusaineistoa kohteesta. (Saarikivi 2000, 68; Tomperi 2009, 22–23.)

Tilintarkastajan riippumattomuutta on erikseen täsmennetty esteellisyyssäännöksillä. Tekijät, jotka vaarantavat riippumattomuuden saavat aikaan sen, että tilintarkastaja ei voi toimia tilintarkastajana kyseisessä tarkastuskohteessa. Tilintarkastaja on siis esteellinen toimimaan tilintarkastajana. Tilintarkastuslain 25 § sisältää ennalta tilanteita, joissa tilintarkastaja ei ole riippumaton ja jotka aiheuttavat ehdottoman esteellisyyden tilintarkastajana toimimiselle. Mikäli tilintarkastaja on tarkastettavan kohteen yhtiömies, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsen, toimitusjohtaja tai vastaavanlaisessa asemassa työskentelevä henkilö, tilintarkastajan katsotaan olevan esteellinen. Esteellisyys havaitaan myös, mikäli tilintarkastaja on palvelussuhteessa edellä mainittuihin henkilöihin tai tarkastettavaan kohteeseen. Työskentely kirjanpitäjänä tai varojen hoitajana tai valvojana aiheuttavat esteellisyyden. Myös palvelusuhde edellä mainittuihin henkilöihin vaarantaa riippumattomuuden. Voittoa tavoittelevissa yhteisöissä joko välitön tai välillinen omistusoikeus tai muu oikeus osakkeeseen tai osuuteen, aiheuttaa myös ehdottoman esteellisyyden. Lisäksi ehdoton esteellisyys on, mikäli tilintarkastaja on antanut yhteisölle tai tilintarkastajalla on yhteisöltä rahalaina, vakuus tai muu vastaava etuus tai sen johtoon kuuluvalla henkilöltä. Sukulaisten ja puolison asemat vaikuttavat myös tilintarkastajana toimimiselle yhteisössä. Mikäli tilintarkastajan puoliso, sisarus tai suoraan ylenevässä tai alenevässä sukulaisuussuhteessa on tarkastettavan kohteen yhtiömies, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsen, toimitusjohtaja tai vastaavanlaisessa asemassa työskentelevä henkilö tai kirjanpitäjä, varojen hoitaja tai varojen valvoja, aiheuttaa tämä esteellisyyden. (Tilintarkastuslaki 13.7.2007/459, § 25; Tomperi 2009, 23.)

Kuitenkaan omistaminen ei ole este tilintarkastajana toimimiselle. Tällöin tarkastuskohteena voi olla välttämättömyyspalveluja tarjoava yhteisö, jossa jäsenyys on pakollista palvelujen käyttöä varten. Välttämättömyyspalveluita tarjoavia yhteisöjä voivat olla esimerkiksi puhelin- ja vesiosuuskunnat. Tilintarkastajalla saa olla enintään yhden prosentin osuus sekä osuus saa olla sellainen, joka oikeuttaa vain palvelujen käyttämiseen. Tilintarkastajana toimimiselle ei ole estettä, vaikka tilintarkastaja olisi yhdistyksen jäsen tai asunto-osakeyhtiön tai keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön osakas. Yhdistykset, asunto-osakeyhtiöt ja keskinäiset kiinteistöosakeyhtiöt ovat voittoa tavoittelemattomia, joten tämän vuoksi esteellisyyttä ei synny. (Tomperi 2009, 23–24.)

Mikäli tilintarkastaja hankkii tai saa yhteisön osakkeita tai muita oikeuksia toimeksiannon vastaanottamisen jälkeen, tulee hänen luopua joko osakkeista tai tilintarkastustoimeksiannosta kohtuullisessa ajassa. Esteellisyys voi näin ollen olla poistettavissa. Esteellisyyden voi poistaa

myös muullakin tavoin. Esimerkiksi esteellisyys poistuu, kun tilintarkastajaksi valittu luopuu taloushallinnon tehtävästä, luopuu hallituksen jäsenyydestä, myy omistamansa osakkeet tai maksaa yhtiöltä saadun lainan takaisin. (Tomperi 2009, 23–24.)

4.2.3 Ammatillinen pätevyys ja huolellisuus

Ammatillisen pätevyyden ja huolellisuuden peruseriaatteena on se, että tilintarkastaja ylläpitää ammatillista tietoa ja osaamista vaadittavalla tasolla koko ammatillisen uran ajan. Tilintarkastajan antaman palvelun tulee perustua ajan tasalla olevaan ammattiosaamiseen, lainsäädännön osaamiseen sekä tekniseen tietämykseen. Työskennellessään tilintarkastajan tulee olla tunnollinen ja huolellinen sekä toimia tilanteeseen soveltuvien ammatillisten standardien mukaisesti. (Halonen & Steiner 2010, 35.)

Ammatillinen pätevyys voidaan jakaa kahteen eri vaiheeseen: ammatillisen pätevyyden saavuttamiseen ja ammatillisen pätevyyden ylläpitämiseen (Suomen Tilintarkastajat ry 2014, 22). Ammatillisen pätevyyden saavuttaminen vaatii koulutuksen suorittamista, harjoittelua, tutkintoa ja työkokemusta. Vastaavasti ammatillisen pätevyyden ylläpitäminen vaatii sitä, että tilintarkastaja pitää itsensä ajan tasalla sekä ymmärtää teknisen, ammatillisen ja liike-elämän kehityksen merkityksen. (Hayes ym. 2014, 80.)

Ammatillisen pätevyyden huolellisuuden peruseriaatteeseen kuuluu myös se, että tilintarkastaja toimii tunnollisesti. Tunnollisesti toimiessaan tilintarkastaja toimii tehtäviin liittyvien vaatimusten mukaisesti, perusteellisesti, huolellisesti sekä oikea-aikaisesti. Tilintarkastajan tulee myös ryhtyä kohtuullisiin toimenpiteisiin, jotta hän voisi varmistua siitä, että hänen valvonnan alaisuudessa asiantuntijatehtävissä työskentelevillä henkilöillä on tehtävään soveltuva asianmukainen koulutus sekä heitä valvotaan riittävästi. (Suomen Tilintarkastajat ry 2014, 22.)

4.2.4 Salassapitovelvollisuus

Tilintarkastajalta edellytetään luottamuksellista toimintaa ja tämän vuoksi tilintarkastuslain 26 §:ssä säädetään erikseen tilintarkastajan salassapitovelvollisuudesta. (Virkkunen 1998, 18). Lain 20 §:ssä säädetään ammattieettisistä periaatteista, mutta salassapitovelvollisuutta ei ole

mainittu periaatteiden joukossa. Salassapitovelvollisuus on kuitenkin yksi ammattieettisistä periaatteista kansainvälisten ohjeiden mukaisesti. (Halonen & Steiner 2010, 36.)

Salassapitovelvollisuuden peruseriaatteena on, että tilintarkastaja ei luovuta ammattiin liittyvien suhteiden ja liikesuhteiden perusteella saatua luottamuksellista tietoa ulkopuolisille ilman pätevää ja nimenomaista valtuutusta. Lisäksi periaatteena on se, että tilintarkastaja ei käytä luottamuksellista tietoa, joka on saatu ammatin tai liikesuhteiden perusteella oman etunsa tai kolmansien osapuolten edun tavoitteluun. Salassapitovelvollisuus ei kuitenkaan koske tilannetta, jolloin tilintarkastaja antaa luottamuksellista tietoa ulkopuoliselle, mikäli hän tekee sen lain velvoittamana, asiakas antaa siihen luvan tai ammattiin liittyvän velvollisuuden tai oikeuden myötä, mikäli laki sallii sen. (Mähönen 2009, 330; Suomen tilintarkastajat ry 2014, 23.)

Tilintarkastaja saa toimeksiannon perusteella tietoonsa tarkastettavasta kohteesta paljon sellaista tietoa, jonka ilmoittaminen ulkopuolisille tahoille voi aiheuttaa haittaa tai vahinkoa. Haitan tai vahingon määrää ja laajuutta on kuitenkin vaikea arvioida, ja tämän vuoksi onkin tärkeää, että tilintarkastaja toimii erityisen pidättyväisesti sekä tulkitsee tiukasti salassapitovelvollisuuden vaatimuksia. Kansainvälisten ohjeiden mukaisesti tilintarkastajan on noudatettava salassapitovelvollisuutta myös sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaalisissa tilanteissa tulee olla tarkkavainen, jotta salassapitovelvollisuus ei tule rikotuksi vahingossa, erityisesti läheiselle perheenjäsenelle tai liikekumppanille. (Suomen Tilintarkastajat ry 2014, 23; Virkkunen 1998, 18.)

Salassapitovelvollisuus edellyttää myös pitämään mahdollisen uuden asiakkaan tai työnantajan antamat tiedot luottamuksellisena. Salassapitovelvollisuus säilyy myös tilintarkastajan ja asiakkaan tai työnantajan välisten suhteiden päättymisen jälkeen. Tilintarkastajalla on mahdollisuus hyödyntää aikaisempaa kokemustaan, kun vaihtaa työpaikkaa tai hankkii uuden asiakkaan. Kuitenkin tilintarkastaja ei saa hyödyntää tai ilmaista mitään luottamuksellista tietoa, joka on hankittu liikesuhteen tai ammatillisen suhteen perusteella. (Suomen Tilintarkastajat ry 2014, 23.)

4.2.5 Ammatillinen käyttäytyminen

Ammatillisen käyttäytymisen peruseriaatteen mukaan kaikkien tilintarkastajien tulee noudattaa asiaankuuluvia säädöksiä ja määräyksiä sekä välttää sellaista toimintaa, jonka tilintarkastaja tietää tai pitäisi tietää heikentävän ammattikunnan mainetta. Periaatteeseen sisältyy myös sellaisen toiminnan välttäminen, minkä järkevä ja asiantunteva kolmas osapuoli havaitsee vaikuttavan kielteisesti ammattikunnan hyvään maineeseen. (Suomen Tilintarkastajat ry 2014, 25; Tomperi 2009, 13.)

Tilintarkastajan tulisi myös muistaa, että työn tai myynninedistäminen ei saa huonontaa ammattikunnan mainetta. Markkinoinnissa tulee pysyä totuudessa ja olla rehellisiä. Tilintarkastajat eivät saa esittää liioiteltuja väitteitä tarjoamistaan palveluista, pätevydestään tai hankkimastaan kokemuksesta. Lisäksi täytyy muistaa, että toisten suorittamaan työhön ei saa esittää väheksyviä viittauksia tai perusteettomia vertailuja. (Suomen Tilintarkastajat ry 2014, 25.)

5 TUTKIMUSPROSESSI

Tutkimukselliseen opinnäytetyöhön kuuluu tutkimusprosessi, joka vastaa työn käytännönsuutta. Opinnäytetyö sisältää myös teoriaosuuden tutkittavasta aiheesta. (Yli-Korpela & Yli-Korpela 2015, 26.) Tämä luku käsittelee tutkimusongelmaa ja tavoitteita, tutkimusmenetelmän ja tilintarkastajien valintaa sekä tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta.

5.1 Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoitteet

Tutkimusongelma määrittää ja yksilöi tutkimuksen. Se kertoo, mitä tutkimuksessa tullaan tekemään. (Holopainen & Pulkkinen 2012, 18.) Tutkimusongelmana voi olla esimerkiksi hypoteesi (oletamus). Tällöin tutkimuksessa voidaan selvittää, toteutuuko hypoteesi käytännössä. Tutkimusongelmana voi olla myös jonkin ilmiön selvittäminen tai ratkaisu jonkin asian toteuttamiseen. Tutkimusongelma on usein kysymyksen muotoon esitetty pohdittava asia, johon pyritään saamaan ratkaisu. (Heikkilä 2014, 12.)

Ammattieettisyys on tilintarkastajan työn kulmakivi. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan ammattieettisyyttä sekä kokonaisuutena että myös peruseriaatteiden näkökulmasta. Jokainen ammattieettisyyden peruseriaate on tärkeä ja olennainen työn tarkoituksen kannalta. Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten ammattieettisyys näkyy ja vaikuttaa tilintarkastajan työssä sekä miten tilintarkastaja itse kokee ammattieettisyyden merkityksen. Tutkimus toteutetaan haastatteleamalla tilintarkastajia henkilökohtaisesti sekä sähköpostin välityksellä.

Tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella tarkastellaan myös, miten tilintarkastaja määrittelee ammattieettisyyden. Tämän jälkeen tarkastellaan, ovatko vastaukset samankaltaisia vai poikkeavatko ne toisistaan. Lisäksi vastauksia verrataan Suomen Tilintarkastajat ry:n julkaisemiin eettisiin ohjeisiin. Haastatteluissa selvitetään myös tilintarkastajilta, kuinka kauan he ovat työskennelleet tilintarkastajana, mitä muita tehtäviä heillä on lakisääteisen tilintarkastuksen lisäksi ja mikä on näiden ajankäyttö, ovatko he tutustuneet Suomen Tilintarkastajat ry:n julkaisemiin eettisiin ohjeisiin sekä onko muita ammattieettisiä ohjeita heidän työpaikallaan.

5.2 Tutkimusmenetelmä ja tilintarkastajien valinta

Järkevä kohderyhmä ja oikea tutkimusmenetelmä ovat tärkeässä asemassa onnistuneessa tutkimuksessa. Tutkimusmenetelmää valittaessa otetaan huomioon tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoitteet. Nämä kaksi asiaa ensisijaisesti ratkaisevat tutkimusmenetelmän. Tutkimukset voidaan jakaa kvalitatiivisiin ja kvantitatiivisiin tutkimuksiin. Näitä kahta tutkimusmenetelmää voidaan kuitenkin joissakin tutkimuksissa yhdistää, jolloin ne täydentävät toinen toistaan. (Holopainen & Pulkkinen 2012, 20; Heikkilä 2014, 12, 14–15.)

Kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää käytetään silloin, kun pyritään saamaan vastaus kysymyksiin ”missä?”, ”kuinka usein?”, ”mikä?” ja ”kuinka paljon?”. Kvantitatiivista tutkimusmenetelmää voidaan kutsua myös tilastolliseksi tutkimusmenetelmäksi. Tutkimuksella halutaan selvittää lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä. Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä edellyttää riittävän suurta otosta. Lisäksi tyypillisiä piirteitä ovat standardoidut tutkimuslomakkeet sisältäen valmiit vastausvaihtoehdot. (Holopainen & Pulkkinen 2012, 21; Heikkilä 2014, 15.)

Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää käytetään vastaavasti silloin, kun pyritään saamaan vastaus kysymyksiin ”miksi?”, ”miten?” ja ”millainen?”. Tässä tutkimusmenetelmässä yleensä käsitellään pieniä määriä tapauksia, mutta kuitenkin ne analysoidaan mahdollisimman tarkasti. Tämä tutkimusmenetelmä auttaa ymmärtämään tutkittavaa kohdetta ja siten selittämään syitä sen käyttäytymiselle ja päätöksille. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavaa aineisto on useimmiten tekstimuodossa eikä vastausvaihtoehtoja ole rakennettu etukäteen tarkasti. Aineisto voi olla kerättyä aineistoa tutkimusta varten tai muuta varten laadittua äänimateriaalia, kirjallista tai kuvallista materiaalia. Valmiina aineistona käytettäviä materiaaleja laadullisessa tutkimuksessa ovat tyypillisesti esimerkiksi kirjeet, päiväkirjat ja omaelämäkerrat. Vastaavasti kerättyä aineistona käytetään tavallisesti haastatteluja, kuten esimerkiksi teemahaastatteluja tai ryhmäkeskusteluja. (Heikkilä 2014, 16.)

Kvalitatiiviselle tutkimukselle on lisäksi tyypillistä, että siinä haastatellaan tarkoin valittuja henkilöitä. Tällöin haastatellaan henkilöitä avoimilla kysymyksillä tai haastattelu toteutetaan teemahaastatteluna. Lisäksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei aineiston totuudellisuudella ole niin suurta merkitystä, sillä kerätty aineisto on mitä on. Tutkijalla ei ole myöskään valtaa aineiston

tuottamisessa. Kaikki valta on esimerkiksi haastateltavilla henkilöillä. Kuitenkin aineiston tulokinnassa ja käsittelyssä tutkijalla on valtaa ja vastuuta kokonaisvaltaisesti. (Kurkela.)

Tämän opinnäytetyön tutkimus toteutettiin käyttäen hyväksi kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin tilintarkastajien haastatteluja sekä henkilökohtaisesti että sähköpostin välityksellä. Henkilökohtaisten haastattelujen avulla pyrittiin saamaan mahdollisimman kattavasti tietoa tilintarkastajan ammattieettisyydestä. Näin ollen tuloksia pystytään analysoimaan tarkasti. Sekä henkilökohtaisten että sähköpostin välityksellä saadut tutkimuksen tulokset tullaan esittämään ja tarkastelemaan yhtenä kokonaisuutena, sillä haastattelut olivat samankaltaiset eikä tarvetta ole esittää tuloksia erikseen kummastakin. Tulokset tarkastellaan tässä opinnäytetyössä kokonaisuutena, joten vastauksista ei voida päätellä, kuka tilintarkastaja on kyseessä. Myöskään haastateltavien tilintarkastajien nimiä ei tuoda esille tässä opinnäytetyössä.

Tilintarkastajat valittiin haastatteluun käyttäen apuna kauppakamarin asiantuntijahakua sekä etsimällä sopivia haastateltavia tilintarkastusyhteisöjen internetsivuilta. Valittaessa tilintarkastajia haastatteluun pyrittiin siihen, että mukana olisi niin HTM-tilintarkastajia kuin myös KHT-tilintarkastajia. JHT-tilintarkastajia ei otettu huomioon tässä tutkimuksessa. Henkilökohtaisesti tässä tutkimuksessa haastateltiin kahta tilintarkastajaa. Haastattelut toteutettiin 21. ja 26. päivää tammikuuta. Haastattelut kestivät keskimäärin noin 45 minuuttia ja toinen niistä toteutettiin paikalla tilintarkastusyhteisön tiloissa ja toinen Centria-ammattikorkeakoulun tiloissa. Sähköpostihaastattelut toteutettiin siten, että tilintarkastajille lähetettiin sähköpostin välityksellä tavalliset viestit kysymyksineen, joihin suurin osa vastasi tammikuussa ja yksi helmikuussa. Sähköpostihaastatteluun vastasi viisi tilintarkastajaa.

Haastattelutapana käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aiheet ovat tarkoin pohditut ja määritetyt etukäteen. Haastattelu on keskustelua, joka ei ole tavallista arkikeskustelua. Tälle haastattelutavalle on tärkeää, että haastattelijalla on hallinta haastattelun rakenteesta. Etuna teemahaastattelussa on se, että haastateltavan henkilön kokemukset rakentavat kerättävän aineiston. Teemahaastattelussa kertyvä aineisto ei ole rajattu tutkijan etukäteen tietämille vastausvaihtoehdoille. Teemahaastattelussa on vaarana se, että haastateltava alkaa johdatella haastattelua. Silloin eri haastatteluista syntyvät aineistot eivät ole samankaltaisia ja näin vertailukelpoisia. Haastattelusta saatu aineisto on useimmiten sekavia kokoelmia ihmisten puhetta. Haastateltavien henkilöiden valintaan on kiinnitettävä

huomiota, sillä syntyvä aineisto kirjataan puheesta tekstiksi ja haastattelujen määrä on yleensä pieni. (Kurkela.)

5.3 Tutkimuksen perusvaatimukset

Hyvän tutkimuksen perusvaatimuksena on se, että tutkimus on pätevä (validi) ja luotettava (reliabiliteettinen). Lisäksi vaatimuksena on, että koko tutkimusprosessi toteutetaan rehellisesti, puolueettomasti ja siten, että tutkimuksesta ei aiheudu vastaajille haittaa. Tutkimus on onnistunut, mikäli siitä saadaan tutkittavaan aiheeseen luotettavia vastauksia. (Heikkilä 2014, 27.)

Virheiden syntyminen pyritään välttämään kaikin keinoin tutkimuksessa. Virheitä voi kuitenkin sattua, joten on tärkeää, että koko tutkimusprosessin ajan tutkija on tarkka ja kriittinen. Virheitä voi tapahtua esimerkiksi tiedonkeruussa, syötettäessä ja käsiteltäessä tietoja sekä tulkittaessa tuloksia. Tutkimuksesta saatujen tulosten luotettavuus ja pätevyys voivat vaihdella. On otettava huomioon, että saatuja tuloksia ei voi yleistää, sillä tulokset eivät välttämättä ole samoja eri aikana tai eri yhteiskunnassa. Kuitenkin tulosten luotettavuutta arvioidaan jokaisessa tutkimuksessa käyttäen apuna erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. (Heikkilä 2014, 28; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.)

Reliaabelius tutkimuksessa tarkoittaa tulosten tarkkuutta ja mittaustulosten toistuvuutta. Saatut tulokset eivät saa olla sattumanvaraisia, sillä silloin tutkimusta ei voida pitää luotettavana. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan mitata usealla tavalla. Tulosta voidaan pitää luotettavana esimerkiksi silloin, kun kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen tai samaa henkilöä haastatellaan kaksi kertaa ja saadaan näistä sama tulos. (Heikkilä 2014, 28; Hirsjärvi ym. 2009, 231.)

Arvioitaessa tutkimusta luotettavuuden lisäksi esille nousee myös tutkimuksen validius eli pätevyys. Tutkimuksessa on ensiarvoisempaa, että tutkitaan juuri sitä, mitä oli tarkoituskin tutkia. Mikäli tutkimuksen alkuvaiheessa tutkija ei ole asettanut tarkkoja tavoitteita tutkittavalle aiheelleen, helposti voi käydä niin, että lopulta tutkitaan vääriä asioita. Validius tutkimuksessa tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä suorittaa juuri sitä, mitä oli tarkoituskin selvittää. Jälkeenpäin pätevyyttä voi olla vaikeaa havainnoida. On siis tärkeää, että tutkija on valmistautunut etukäteen tutkimukseen suunnittelemalla se huolellisesti ja harkitsemalla tarkoin tiedonkeruu. (Heikkilä 2014, 27; Hirsjärvi ym. 2009, 231.)

Jokaisen tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi arvioida jollakin tavalla. Tutkimusta arvioitaessa mitataan ja selvitetään sen validiutta ja reliaabeliutta. Validiutta ja reliaabeliutta käytetään useimmiten arvioitaessa kvantitatiivista tutkimusta. Arvioitaessa kvalitatiivista tutkimusta ei välttämättä voida käyttää apuna validiutta ja reliaabeliutta kaikissa tapauksissa, sillä esimerkiksi haastateltavien henkilöiden kokemukset ovat ainutlaatuisia eikä ole olemassa kahta samanlaista ihmistä. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että tutkija kertoo tarkasti, mitä hän on tehnyt ja miten hän on päätenyt tutkimuksessaan saatuihin tuloksiin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ovat avainasemassa tarkat kuvaukset henkilöistä, paikoista ja tapahtumista. Tutkimuksen pätevyyttä voidaankin mitata arvioimalla sen kuvausta, selityksiä ja tulkintoja sekä näiden yhteensopivuutta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuus näkyy tarkkana kuvauksena tutkimuksen toteuttamisesta. Tämä koskee koko tutkimusprosessia, jolloin kaikki aineiston tuottamisen tilanteet tulee kertoa luotettavasti ja selkeästi. Esimerkiksi haastatteluista tulee kertoa olosuhteet, haastattelupaikka, käytetty aika, mahdolliset virhetulkinnat ja häiriötekijät haastattelun aikana sekä tutkijan oma arviointi haastattelusta. Lisäksi tulosten tulkinnassa tutkijan tulee kertoa perusteet esittämiin päätelmiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233.)

Hyvän tutkimuksen perusvaatimuksena ovat myös rehellisyys ja puolueettomuus (objektiivisuus) sekä avoimuuden ja tietosuojan käsittelyn periaatteet. Jokaisessa tutkimuksessa esiintyy tutkijan subjektiivisia valintoja. Näitä ovat esimerkiksi tutkimusmenetelmän valinta, analysointimenetelmä ja kysymysten muotoilu. Tutkimusprosessin aikana voi tapahtua virheitä tarkallekin tutkijalle. Kuitenkin pahin virhe tutkimuksessa on esimerkiksi tulosten vääristely. Tutkimuksesta saadut tulokset eivät koskaan saa riippua tutkijasta. Tutkijan tulee olla siis objektiivinen tutkimuksestaan, jolloin hän ei saa antaa omien vakaumusten vaikuttaa siihen. Mikäli tutkimuksen aineisto kerätään henkilöiden haastattelujen avulla, objektiivisuuteen on erityisesti kiinnitettävä huomiota. Haastattelijan tulee muistaa, että hän kysyy jokaiselta haastateltavalta kysymykset samalla tavalla eikä johdattele haastateltavia heidän vastatessaan kysymyksiin. (Heikkilä 2014, 28–29.)

Tutkimuksen avoimuuteen kuuluu, että esimerkiksi haastateltaville kerrotaan tutkimuksen tarkoitus ja sen käyttötapa. Lisäksi kaikki tärkeät tulokset ja siitä tehdyt johtopäätökset tulee esittää tutkimusraportissa. Tällöin ei voida esittää vain kaikkein edullisimpia tuloksia toimeksiantajan näkökulmasta. Tutkimuksessa on myös huolehdittava vastaajien yksityisyydestä sekä

liike- ja ammattisalaisuuksista. Tutkijan tulee muistaa julkaistessaan tutkimuksen tuloksia, että ketään yksittäistä vastaajaa ei voi niistä tunnistaa. (Heikkilä 2014, 29.)

On totta, että kvalitatiivisen tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta voi olla vaikea arvioida. Kuitenkin voidaan todeta, että tämän opinnäytetyön tutkimus on pätevä, sillä haastateltavista henkilöistä on tarkat kuvaukset. Haastateltavista kerrotaan esimerkiksi heidän suorittama tutkinto, kokemus tilintarkastustehtävissä sekä muut tehtävät tilintarkastustyön ohella ja niiden ajankäyttö suhteessa lakisääteiseen tilintarkastukseen. Luotettavuus vastaavasti näkyy tarkkana kuvauksena tutkimuksen toteuttamisesta. Tämän opinnäytetyön aineistonkeruu on kerrottu luotettavasti ja selkeästi. Lisäksi haastattelutilanteista on kerrottu haastattelupaikka, käytetty aika ja tutkijan oma arviointi haastattelusta. Tutkijan oma arviointi haastattelusta on luvussa 7.

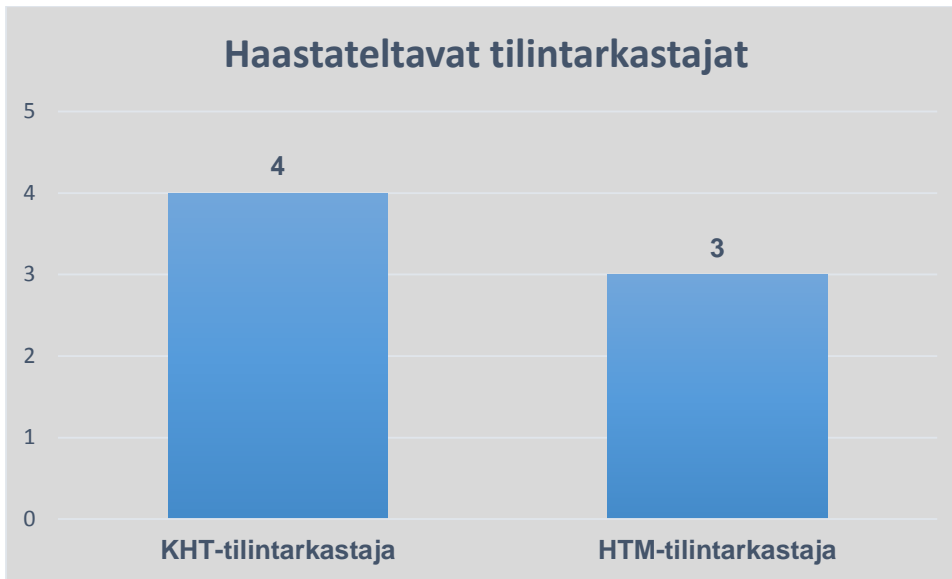
6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä opinnäytetyössä tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin haastatteluiden avulla. Tutkimusta varten haastateltiin yhteensä seitsemää tilintarkastajaa. Kaksi haastattelusta tehtiin henkilökohtaisesti. Toinen haastattelu toteutettiin paikan päällä tilintarkastusyhteisön tiloissa ja toinen Centria-ammattikorkeakoulun tiloissa. Loput haastattelusta toteutettiin sähköpostin välityksellä. Tilintarkastajien nimiä ei julkaista tässä opinnäytetyössä. Lisäksi vastaukset esitetään niin, ettei niistä voida päätellä, mikä vastaus kuuluu kenellekin.

Haastattelukysymykset pohjautuivat ennalta suunniteltuihin kysymyksiin (LIITE 1). Ainoastaan ensimmäisessä kysymyksessä haastateltavalle annettiin vastausvaihtoehto: HTM- tai KHT-tilintarkastaja. Muihin kysymyksiin haastateltavat pystyivät vastaamaan vapaasti. Kysymykset 1–3 ovat peruskysymyksiä, joissa selvitetään tilintarkastajien suorittamaa tutkintoa, kokemusta ja muita tehtäviä tilintarkastuksen lisäksi. Vastaavasti kysymykset 4–7 koskevat itse ammattieettisyyttä ja niiden peruseriaatteita. Saadut vastaukset näihin kysymyksiin on koottu selkeyden vuoksi taulukoihin. Kysymykset 8–10 koskevat ammattieettisiä ohjeita ja niiden merkitystä.

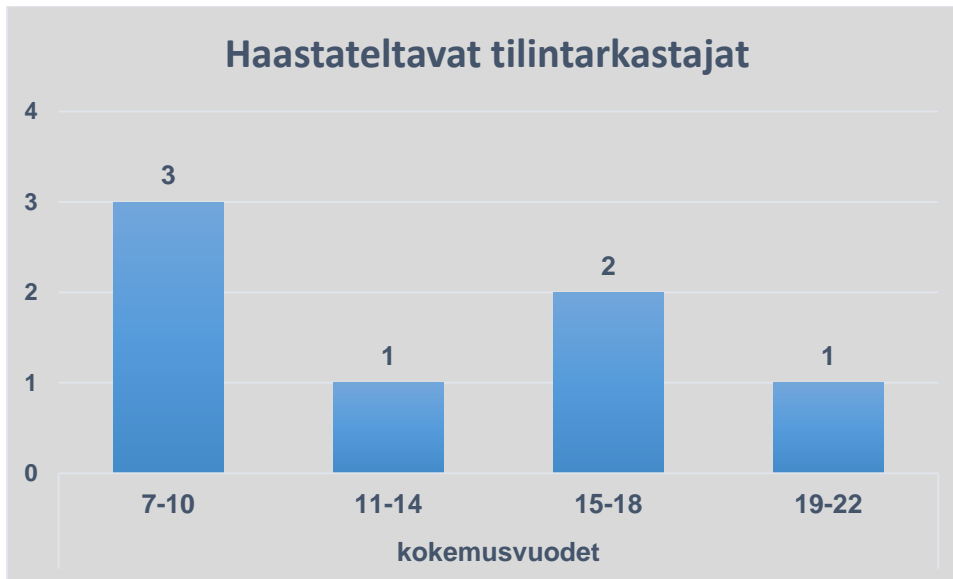
Perustiedot, kysymykset 1–3

Ensimmäisenä tilintarkastajalta kysyttiin hänen suorittamaa tutkintoa. Vastausvaihtoehtoina oli kaksi vastausvaihtoehtoa: HTM- tai KHT-tilintarkastaja. Tutkimukseen osallistui siis seitsemän tilintarkastajaa, joista haastatteluhetkellä HTM-tilintarkastajia oli kolme ja KHT-tilintarkastajia neljä (KUVIO 4).

KUVIO 4. Haastateltavat tilintarkastajat

Haastattelun kolmas kysymys koski tilintarkastajan kokemusta tilintarkastustehtävissä. Kokemusta heillä oli 7–20 vuotta (KUVIO 5). Kaikkien haastateltujen tilintarkastajien työtehtäviin kuului muitakin tehtäviä kuin ainoastaan lakisääteistä tilintarkastusta. Heidän muihin työtehtäviin kuuluivat mm. erilaisia konsultointitehtäviä, erityistarkastuksia, liiketoiminnan johtamista ja hanketarkastuksia. Kuitenkin suurin osan haastateltujen tilintarkastajien päätehtävistä oli lakisääteinen tilintarkastus. Ajankäyttö lakisääteiseen tilintarkastukseen vaihteli 33 %:sta aina 90 %:iin.

KUVIO 5. Haastateltujen tilintarkastajien kokemus tilintarkastustehtävistä

Ammattieettisyys ja ammattieettiset peruseriaatteet, kysymykset 4–7

Neljäs kysymys haastatteluissa oli ”Mitä ammattieettisyys tilintarkastajan työssä tarkoittaa?” Vastaukset olivat kaikilla melko erilaiset. Jokaisella haastateltavalla oli oma mielipide ammattieettisyydestä, jota he painottivat eniten. (TAULUKKO 1.) Esimerkiksi salassapitovelvollisuutta painotti kaksi tilintarkastajaa, yksi ISA-standardia ja koko eettistä koodistoa ja yksi oikeudenmukaisesti toimimista.

TAULUKKO 1. Mitä ammattieettisyys tilintarkastajan työssä tarkoittaa?

1	Rehellisyyttä, puolueettomuutta ja vaitiolovelvollisuutta.
2	Lakien ja säännösten mukaan toimimista sekä ei suostu mukaan epärehelliseen toimintaan.
3	ISA-standardien ja eettisen koodiston mukaan toimimista.
4	Riippumattomuutta ja oman pätevyyden rajojen tuntemista.
5	Salassapitovelvollisuutta ja varovaisuutta.
6	Oikeudenmukaisesti toimimista.
7	Työ kestää jälkikäteistarkastuksen.

Haastattelujen kysymykset viisi ja kuusi käsittelivät ammattieettisyyden merkitystä ja sen näkyvyyttä ja vaikuttavuutta tilintarkastajan työssä. Suurin osa tilintarkastajista piti tärkeänä ammattieettisyyden merkitystä. Lisäksi osa piti ammattieettisyyttä erittäin tärkeänä ja sen puuttumista esteenä tilintarkastukselle. Yhdelle tilintarkastajalle se oli itsestään selvä asia. Tilintarkastajien vastaukset ammattieettisyyden näkyvyyteen ja vaikuttavuuteen olivat melko erilaisia (TAULUKKO 2). Esimerkiksi yksi tilintarkastajista painotti kaikkia ammattieettisiä perusperiaatteita, yksi oikeudenmukaista toimimista ja yhdelle ammattieettisyys on osa arkista toimintaa.

TAULUKKO 2. Miten ammattieettisyys näkyy ja vaikuttaa tilintarkastajan työssä?

1	Toimin oikeudenmukaisesti.
2	Toimin ammattitaitoisesti, käyn läpi havainnot asiakkaan kanssa ja raportoin asianmukaisesti.
3	Näkyy ja vaikuttaa koko ajan monessa asiassa.
4	Tulkintatilanteissa ratkaisu perustuu eettisesti kestävämmälle valinnalle.
5	Toimin varovaisesti.
6	Olen aina rehellinen, riippumaton, objektiivinen ja käyttäydyn ammattimaisesti. Tarpeen mukaan tarkastuksesta luopuminen, keskustelu asioista vain oikeiden henkilöiden kanssa ja raportoin huolellisesti.
7	On osa arkista toimintaa, ei tarvetta juurikaan pohtia asiaa.

Haastatteluiden kysymyksessä 7 selvitettiin ammattieettisten perusperiaatteiden näkyvyyttä ja vaikuttavuutta työssä. Viisi perusperiaatetta käsiteltiin haastatteluissa jokainen erikseen. Perusperiaatteita ovat rehellisyys, objektiivisuus, ammatillinen pätevyys ja huolellisuus, salassapitovelvollisuus ja ammatillinen käyttäytyminen.

Rehellisyys tilintarkastajan työssä saatujen tulosten perusteella on tärkeä (TAULUKKO 3). Rehellisyys on tilintarkastuksen kulmakivi ja perustekijä. Lisäksi on tärkeää olla rehellinen joka tilanteessa ja siten myös asiakaskin on rehellinen.

TAULUKKO 3. Rehellisyys

	Rehellisyys
1	Olen työssäni aina rehellinen.
2	On tärkeää kaikessa, myös asiakas odottaa vastavuoroisesti rehellisyyttä.
3	Kaiken toiminnan kulmakivi, rehellisyys asiakkaita kohtaan ja itseäni kohtaan.
4	Oltava asiakasta kohtaan kaikessa rehellinen ja työssä saatuja tietoja ei saa käyttää omaksi hyödyksi.
5	Itse on rehellinen, niin myös asiakas on rehellinen.
6	Oltava rehellinen oikeissa ja väärissä tulkinnoissa sekä tekee työn niin hyvin, että pystyy katsoman itseään peilistä.
7	On tilintarkastuksen perustekijä, joka on oltava aina mukana toiminnassa.

Taulukosta 4 nähdään objektiivisuuden näkyvyys ja vaikuttavuus tilintarkastajan työssä. Monella tilintarkastajalla puolueettomuus ilmeni tärkeäksi. Objektiivisuus on myös tilintarkastustyön perustekijä. Huomionarvoisena esille nousi se, että läheisyyden vaarantaessa objektiivisuuden, on luovuttava toimeksiannosta. Lisäksi puolueettomin silmin tarkastelu ja se, miltä asia näyttää ulkopuolisin silmin, nousivat tärkeinä seikkoina esille.

TAULUKKO 4. Objektiivisuus

	Objektiivisuus
1	Tulee olla puolueeton ja raportoida asianmukaisesti kaikista asioista, joita tilintarkastuksessa ilmenee.
2	On tilintarkastajan työn perusolettamus, muuten sidosryhmät eivät voisi luottaa siihen, mitä sanotaan.
3	Asioita pitää katsoa puolueettomin silmin, aika usein myös miettien, miltä asia ulkopuolisesta mahdollisesti näyttää.
4	Ei aja kenenkään etua, vaan suhtautuu asioihin neutraalisti säännösten valossa.
5	On tilintarkastuksen perustekijä, joka on oltava aina mukana toiminnassa.
6	Huolehdiin, ettei läheisyys vaaranna objektiivisuutta, tarvittaessa luovun toimeksiannosta.
7	Täytyy miettiä asiakkaan näkökulmasta eikä liikaa omia intressejä.

Taulukko 5 kertoo ammatillisen pätevyyden ja huolellisuuden vaikuttavuuden ja näkyvyyden tilintarkastajan työssä. Melkein kaikille pätevyyden ylläpitäminen vaatii kouluttautumista ja uuden oppimista. Huomionarvoiseksi seikaksi nousi vastauksista esille se, että jos ei osaa, on

osattava pyytää apua tai luovuttava toimeksiannosta. Huolellisuuden osalta huomionarvoista oli se, että kykenee poimimaan olennaisen ja tekemään työn riittävän hyvin. Täydellisyys tai ylihuolellisuus ei kannata.

TAULUKKO 5. Ammatillinen pätevyys ja huolellisuus

	Ammatillinen pätevyys ja huolellisuus
1	Ylläpidän ammatillista osaamista sekä teen työni huolellisesti ja edellytän sitä myös assistenteilta.
2	Ei voi toimia tilintarkastajana ilman pätevyyttä. Laadunvarmistuksen ansiosta pätevyys pysyy ajan tasalla.
3	On tilintarkastuksen perustekijä, joka on oltava aina mukana toiminnassa.
4	Oman ammattitaidon jatkuva ylläpitäminen. Jos ei osaa on pyydettävä apua tai luovuttava toimeksiannosta. Huolellisuus on sitä, että kykenee poimimaan olennaisen ja tekemään sen riittävän hyvin. Täydellisyyttä ei tarvita, etenkin epäolennaisten asioiden osalta.
5	Tutkinnon ja pätevyyden saatua pitää itseään ajan tasalla osallistuen koulutuksiin, oppien lisää uutta ja tehden yhteistyötä muiden kanssa.
6	Pätevyyttä joutuu pakosta ylläpitämään koko ajan, muutoin putoaa kärryiltä. Huolellisuutta on noudatettava, mutta ei ylihuolellisuutta.
7	Jatkuva kouluttautuminen.

Salassapitovelvollisuudesta esille nousivat sen ehdottomuus, luottamuksellisuus ja itsestäänselvyys (TAULUKKO 6). Salassapitovelvollisuus on myös tärkeä, sillä ei voi toimia menestyksekkäästi tilintarkastajana, jos ei voi pitää kiinni salassapitovelvollisuudesta. Hyvänä seikkana korostui se, että vaikka tiedot olisivat julkisia, on silti pidättäydyttävä keskustelemasta niistä. Lisäksi salassapitovelvollisuus on voimassa myös sisäisesti. Tämän vuoksi asiakkaan asioista ei puhuta edes kollegoiden kesken.

TAULUKKO 6. Salassapitovelvollisuus

	Salassapitovelvollisuus
1	On itsestäänselvyys, työt loppuvat jos tästä ei pidä huolta
2	Kaikki työssä kuultu pysyy pelkästään tilintarkastajan tiedossa, ellei vaadita esim. viranomaisraportointia
3	Ei voi toimia menestyksekkäästi tilintarkastajana jos ei voi pitää kiinni salassapitovelvollisuudesta. Salassapitovelvollisuuden rikkominen on laissa rikos, lukuun ottamatta poikkeuksia. On myös voimassa sisäisesti, eikä asiakkaan asioista saa puhua kollegoiden kanssa. Vastapuoli voi luottaa siihen, että kaikki pysyy meidän välisenä asiana.
4	Noudatan ehdotonta salassapitovelvollisuutta ja edellytän sitä myös assistenteilta.
5	Täytyy miettiä mitä sanoo, mitä ei ja kenelle.
6	On tilintarkastuksen perustekijä, joka on oltava aina mukana toiminnassa.
7	Asiakkaan kanssa käydyt keskustelut ovat luottamuksellisia, vaikka tiedot olisivat julkisuudessaakin, on pidättäydyttävä keskustelemasta niistä.

Ammatillisen käyttäytymisen vaikutukset ja näkyvyys nähdään taulukosta 7. Haastatteluista esille nousi, että ammatillinen käyttäytyminen ei ole pelkästään tärkeää vain tilintarkastajille, vaan kuuluu myös muihin ammatteihin. Asiallisuus, arvokkuus ja asiantuntijan roolin säilyttäminen joka tilanteessa kuvaavat hyvin ammatillista käyttäytymistä.

TAULUKKO 7. Ammatillinen käyttäytyminen

	Ammatillinen käyttäytyminen
1	Toimii esimerkillisesti mm. säilyttää asiantuntijan roolin tiukassakin paikassa, on tiukka, kun on kyse olennaisesta asiasta, mutta osaa myös luovuttaa jos osoittautuu, että on väärässä.
2	Asiallista ja fiksua käytöstä.
3	On aika vaikea sanoa, mitä se oikeasti tarkoittaa. Vähän noita kaikkia muita periaatteita yhdistettynä.
4	Yrityskäynnillä on tärkeää osata small talkia. Ei puhuta asioista, jos muita ihmisiä tai työntekijöitä on lähellä. Tulee paikalle, kun on luvannut ja ajoissa, ilmoittaa jos tulee viiveitä. Havaintojen läpikäynti tarkastuksen jälkeen.
5	Asianmukainen käyttäytyminen kuuluu kaikkiin ammatteihin, myös tilintarkastajan työhön. Käyttäytyminen pitäisi olla sellaista, että hänellä on riittävä auktoriteetti työn suorittamiseen.
6	KHT-tilintarkastajalta vaaditaan tiettyä arvokkuutta. Saa luottamusta, kun käyttäytyy ammattimaisesti. Ei pelkästään tilintarkastajilta vaadittava ominaisuus.
7	Persoonakysymys.

Ammattieettiset ohjeet, kysymykset 8–10

Kysymykset 8, 9 ja 10 koskivat eettisiä ohjeita. Yhtä tilintarkastajaa lukuun ottamatta kaikki olivat tutustuneet Suomen Tilintarkastajat ry:n julkaisemiin eettisiin ohjeisiin. Suurin osa piti Suomen Tilintarkastajat ry:n julkaisemia eettisiä ohjeita tärkeinä. Pieni osa kuitenkin oli sitä mieltä, että eettisyys on itsestään selvää ja tulisi luottaa tilintarkastajan omaan ammatilliseen harkintaan. Kaikilla haastateltavien työpaikalla oli erillisiä ohjeita liittyen ammattieettisyyteen. Niitä olivat esimerkiksi laatukäsikirja ja ohjesäännöt ammatilliseen käyttäytymiseen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten ammattieettisyys näkyy ja vaikuttaa tilintarkastajan työssä. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, miten tilintarkastaja määrittelee ammattieettisyyden ja mikä merkitys sillä on hänen työssään. Tutkimus toteutettiin käyttäen kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Aineistonkeruu toteutettiin haastattelemalla tilintarkastajia. Henkilökohtaisesti haastateltiin kahta tilintarkastajaa ja sähköpostin välityksellä viittä tilintarkastajaa.

Tutkimuksessa haastateltiin seitsemää tilintarkastajaa, joista KHT-tilintarkastajia oli neljä ja HTM-tilintarkastajia kolme. Työkokemusta tilintarkastustehtävissä heillä oli aina 7 vuodesta 20 vuoteen saakka. Lakisääteisen tilintarkastuksen ohella haastateltavat tilintarkastajat tekivät myös erityistarkastuksia, konsultointitehtäviä, liiketoiminnan johtamista, hanketarkastuksia ja muita asiantuntijatehtäviä. Lakisääteiseen tilintarkastukseen ajankäyttö vaihteli 33–90 %:n välillä.

Ammattieettisyyden määrittelemisen eri vastaajien kesken vaihteli. Melkein kaikilla vastaajilla oli vastauksissa kuitenkin mainittu ainakin jokin ammattieettisyyden peruseriaate. Samankaltaista oli se esimerkiksi, että monet määrittelivät sen toimimalla rehellisesti ja puolueettomasti sekä noudattaen salassapitovelvollisuutta. Yhden tilintarkastajan mielestä ammattieettisyys on eettisen koodiston ja ISA-standardien noudattamista.

Ammattieettisyyden näkyvyys ja vaikuttavuus tilintarkastajan työssä vaihteli eri vastaajien kesken. Yhden tilintarkastajan mukaan ammattieettisyys näkyy ja vaikuttaa siten, että hän on aina rehellinen, riippumaton, objektiivinen ja käyttäytyy ammattimaisesti. Tarpeen mukaan hän luopuu tarkastuksesta, keskustelee asioista vain oikeiden henkilöiden kanssa ja raportoi huolellisesti. Tässä vastauksessa tulee ilmi melkein kaikki peruseriaatteet, lukuun ottamatta ammatillista pätevyyttä. Muut tilintarkastajat vastasivat esimerkiksi, että se näkyy ja vaikuttaa sillä tavalla, kun toimii ammattitaitoisesti, varovaisesti tai oikeudenmukaisesti. Suurin osa tilintarkastajista piti tärkeänä ammattieettisyyden merkitystä. Lisäksi osa piti ammattieettisyyttä erittäin tärkeänä ja sen puuttumista esteenä tilintarkastukselle. Yhdelle tilintarkastajalle se oli itsestään selvä asia.

Ammattieettisten perusperiaatteiden näkyvyyttä ja vaikuttavuutta tarkasteltiin jokaisen periaatteiden näkökulmasta erikseen. Myös näissä vastaukset vaihtelivat jokaisen tilintarkastajien kesken. Esimerkiksi rehellisyys kaikessa toiminnassa on tärkeää, myös tilintarkastuksessa. Rehellisyys on yksi tilintarkastuksen kulmakivistä. Objektiiivisuudesta esille nousi puolueettomuus sekä tarkastelu, miltä jokin asia näyttää ulkopuolisen tai asiakkaan silmin. Ammatillinen pätevyys ja huolellisuus vastaavasti näkyvät jatkuvana kouluttautumisena sekä olennaisen tiedon poimimisena ja tekemällä työn riittävän hyvin. Huolellisuuden osalta ylihuolellisuus tai täydellisyys ei ole tarpeellista työssä. Salassapitovelvollisuus näkyy työssä luottamuksellisuutena ja yhtenä tärkeänä osana työtä, sillä muuten työt loppuisivat. Salassapitovelvollisuus on myös ehdotonta ja itsestään selvää, lukuun ottamatta tiettyjä poikkeuksia. Tuloksista saatujen vastausten perusteella ammatillinen käyttäytyminen kuuluu moneen ammattiin, ei pelkästään tilintarkastajan. Tilintarkastajan työssä se näyttäytyy esimerkiksi asiallisena ja arvokkaana käytöksenä.

Yhtä tilintarkastajaa lukuun ottamatta kaikki olivat tutustuneet Suomen Tilintarkastajat ry:n julkaisemiin eettisiin ohjeisiin. Suurin osa piti Suomen Tilintarkastajat ry:n julkaisemia eettisiä ohjeita tärkeinä. Kaikilla haastateltavien työpaikalla oli erillisiä ohjeita liittyen ammattieettisyyteen.

Ammattieettisyys on läsnä tilintarkastajan työssä ja vaikuttaa siihen monella tavalla. Joidenkin tilintarkastajien työssä se näkyy toimimisena oikeudenmukaisesti, varovaisesti tai eettisten periaatteiden mukaan. Osalle taas ammattieettisyys on itsestään selvää ja sitä ei tarvitse erikseen miettiä. Jokaisen tilintarkastajan työpaikalla on erikseen ohjeita liittyen ammattieettisyyteen. Tilintarkastajilta odotetaan jatkuvaa kouluttautumista ja uuden oppimista. Lisäksi ammattieettisiä ohjeita päivitetään lähes vuosittain. Tämä kertoo siitä, että ammattieettisyys on oikeasti tärkeää tilintarkastajan työssä, sillä muuten tilintarkastuksen tarkoitus katoaa.

Kysymyksien 4–7 vastaukset olivat melko erilaisia, mutta samankaltaisuutta myös löytyi jonkin verran. Melko hyvin vastauksista löytyi samankaltaisuutta eettisten ohjeiden kanssa. Tästä voidaan päätellä, että tilintarkastajat ovat ammattitaitoisia ja tietoisia eettisistä asioista.

Yhtä kysymystä lukuun ottamatta tilintarkastajat pystyivät vastaamaan kysymykseen vapaasti. Tämän vuoksi vastaukset olivat erilaiset. Kahta samanlaista henkilöä ei ole olemassa, joten vastauksistakaan ei saada samanlaisia. Samankaltaisuutta pystyttiin kuitenkin havaitsemaan.

Tämän vuoksi yhtä ainoaa ja oikeaa johtopäätöstä tästä tutkimuksesta ei voi muodostaa. Henkilökohtaisia haastatteluja olisi pitänyt tehdä paljon enemmän. Kuitenkin tämä tutkimus antaa kuvaa ammattieettisyyden vaikutuksesta tilintarkastajan työhön.

Tilintarkastajien ruuhka-aika painottuu juurikin alkuvuoteen ja kevääseen. Tämän vuoksi haastatteluiden saaminen oli hieman työlästä. Alun perin tarkoituksena oli saada enemmän henkilökohtaisia haastatteluja. Esimerkiksi neljä henkilökohtaista haastattelua olisi ollut sopiva. Tutkimukseen saatiin sovittua kaksi tilintarkastajaa henkilökohtaiseen haastatteluun. Tämän jälkeen oli miltei mahdotonta saada enää vielä kahta haastattelua. Tämän vuoksi päätettiin toteuttaa loput haastattelut sähköpostiviestittelyn avulla. Lopulta kaiken kaikkiaan vastauksia tutkimukseen saatiin yhteensä seitsemältä tilintarkastajalta. Olen tähän määrään tyytyväinen edellä mainituista syistä. Olen myös erittäin kiitollinen tilintarkastajille, jotka suostuivat kiireisestä aikataulusta huolimatta haastatteluun. Ilman heitä opinnäytetyöstä ei olisi tullut valmista.

Opinnäytetyö on yksi isoimmista projekteista opinnoissa. Joillekin opiskelijoille se on ehkä jopa pelottavakin asia, mutta minulle se tuntui melko itsestään selvältä ja luonnolliselta asialta. Lähdin liikkeelle tässä projektissa syyskuussa 2015. Silloin mietin aihealuetta työlle. Näin jälkempäin ajateltuna, sopivan aiheen löytäminen oli vaikeinta tässä projektissa. Pyörittelin mielesäni monta viikkoa erilaisia aiheita, mutta mikään ei tuntunut sopivalta. Halusin kuitenkin sellaisen aiheen, josta ei ole montaa työtä ja tutkimusta tehty. Aiheen valitsemiseen meni mielestäni kauan, sillä päätin siitä lopullisesti vasta lokakuussa. Aiheen valitsemisessa apuna auttoivat taloushallinnon opettajat Sirpa Soukka ja Janne Peltoniemi. Opettajat olivat moneen kertaan painottaneet, että oma kiinnostus on tärkeintä aiheen valinnassa. Tämän vuoksi valitsin juuri tilintarkastuksen, sillä mielenkiinto tilintarkastukseen heräsi suoritettuani tilintarkastuskurssin syksyllä 2015. Oma kiinnostus tilintarkastusta kohtaan helpotti lopullista aiheen valitsemista, ja Peltoniemen apuna valitsin sieltä osa-alueen, jota voisin tutkia tarkemmin.

Aiheen valitsemisen ja tutkimusongelman asettamisen jälkeen suunnittelin työn teoriaosuutta. Etsin sopivia lähdemateriaaleja useista eri tietokannoista ja osallistuin Centria-ammattikorkeakoulun kirjastossa järjestettävälle ohjaustuokiolle, jossa etsimme yhdessä ohjaajan kanssa sopivaa lähdemateriaalia. Joulukuun loppuun mennessä teoriaosuus oli valmis. Joulukuussa otin hyvissä ajoin yhteyttä mahdollisiin haastateltaviin tilintarkastajiin ja sovin alustavia haastatteluaikoja.

Saatuani työn teoriaosuuden valmiiksi, pohdin haastattelukysymyksiä. Haastattelut toteutin tammikuussa. Haastattelut menivät mielestäni hyvin, mutta näin jälkiviisaana voin todeta, että olisi ollut järkevää lähettää henkilökohtaisesti haastateltaville henkilöille haastattelukysymykset etukäteen. Kerroin kuitenkin haastatteluaikaa sopiessani, mistä aiheesta teen työtä ja mitä ai-
hetta tarkemmin tutkin, mutta kuitenkin olisi ollut järkevää, että he olisivat ehtineet vähän tu-
tustua kysymyksiin tarkemmin etukäteen. Haastateltavat tilintarkastajat olivat mukavia ja sain niistä paljon eväitä työhöni. Haastatteluiden aikana sain myös muustakin tietoa kuin ammat-
tieettisyydestä. Tilintarkastajat kuvasivat myös itse tilintarkastusta tarkemmin ja kertoivat, mil-
laista työ oikeasti on. Haastattelut saivat minut vielä entistä enemmän kiinnostumaan tilintar-
kastuksesta.

Nyt ymmärrän, että opinnäytetyön tekeminen on monivaiheinen prosessi. Ennen kaikkea työn tekeminen vaatii paljon suunnittelua ja eikä se ole vain pelkkää kirjoittamista. Suunnittelu on tärkeää opinnäytetyössä, sillä ilman sitä tutkimus ei välttämättä tutkisi oikeita ja tarkoituksen-
mukaisia asioita ja teoria ei sisältäisi olennaista tietoa aiheesta. Huomaamattani tein työtä lä-
hes joka päivä. Varsinaisesti sivumäärät eivät kasvaneet, vaan suunnittelin esimerkiksi, mitä teen seuraavaksi.

Haasteita opinnäytetyöhön toivat esimerkiksi juurikin haastattelujen saaminen ja tilintarkastus-
lain muuttuminen. Tilintarkastuslaki muuttui vuoden 2016 alusta alkaen ja näin teoria on peri-
aatteessa joiltakin osin vanhaa. Päätin kuitenkin jättää jo kirjoittamani asiat ja lisätä vielä 2016
voimaantulevat asiat. Mukavinta työssä oli itse tutkimusprosessi. Tulosten analysointi ja taulu-
koiden tekeminen oli mukavaa. Onnistuin mielestäni niissä ihan hyvin. Opin tästä projektista
paljon. Tässä kaikki opitut asiat korostuivat ja nivoutuivat yhteen. Aiemmillä kursseilla opittuja
voi hyödyntää ja soveltaa työssä. Lisäksi opitut asiat saavat uudenlaisen merkityksen ja oppi-
minen syventyy.

Opinnäytetyön tekemistä voisi jopa verrata matkan tekemiseen. Se alkaa jostakin pisteestä ja
sillä on jokin määränpää. Matkan aikana voi tulla kaikenlaisia yllättäviä asioita eteen ja matka
voi jopa viivästyä. Kuitenkin yksi asia on varmaa: matkan jälkeen jokainen on yhtä tai useampia
kokemuksia rikkaampi. Mielestäni oma matkani meni yllättävän hyvin.

LÄHTEET

- Airaksinen, T. & Friman, M. 2008. Asiantuntija-ammattien etiikka. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Alakare, S., Koskinen, H., Reinikainen M., Sedig R. & Simola, A-M. 2008. Uusi tilintarkastuslaki: säännöksistä käytäntöön. Keuruu: KHT-Media Oy.
- Cosserat, G. 2000. Modern Auditing. Chichester: Wiley.
- Halonen, K. & Steiner, M-L. 2010. Tilintarkastusprosessi käytännössä. Juva: WSOYPro Oy.
- Hayes, R., Wallage, P., Gortemaker, H. 2014. Principles of Auditing. An Introduction to International Standards on Auditing. 3. painos. Lontoo: Pearson.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Porvoo: Edita Publishing Oy.
- Heikkonen, J. 1995. Moraali ja etiikka käytännössä. Juva: Tietosanoma Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2012. Tilastolliset menetelmät. 5.–7. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Horsmanheimo, P., Kaisanlahti, T. & Steiner, M-L. 2007. Tilintarkastuslaki - kommentaari. Juva: WSOYPro.
- Horsmanheimo, P., Steiner, M. 2008. Tilintarkastus – Asiakkaan opas. 2. uudistettu painos. Juva: WSOY.
- JHTT-yhdistys. 2015. JHHT-tutkinto. Saatavissa: <http://www.jhtt.fi/8>. Viitattu 2.11.2015
- Keskuskauppakamari. Tilintarkastuslautakunta. Saatavissa: <http://tilintarkastuslautakunta.fi/>. Viitattu 31.10.2015.
- KHT-yhdistys. 2011. Tilintarkastajan raportointi 2011. Kertomukset, lausunnot ja muut asiakirjat. Helsinki: KHT-Media Oy.
- Korkeamäki, A. 2008. Tilintarkastuksen perusteet. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Kosonen, L. 2005. Vaarinpidoista virtuaaliaikaan. Sata vuotta suomalaista tilintarkastusta. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Acta Universitatis Lappeenrantaensis 210. Väitöskirja. Saatavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/31147/TMP.objres.90.pdf?sequence=1>. Viitattu 12.11.2015.
- Maimann, A. Tilintarkastuksen tarpeellisuus ja siihen vaikuttavat tekijät Pohjois-Suomalaisessa pienyritysaineistossa. Lapin yliopisto, kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta. Pro

gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61192/5096.pdf?sequence=1>. Viitattu 13.11.2015.

Mähönen, J. 2009. Osakeyhtiön taloudellinen raportointi ja tilintarkastus. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Paliwall, M. 2006. Business Ethics. New Delhi: New Age International. Saatavissa: <http://site.ebrary.com.ezproxy.centria.fi/lib/cop/detail.action?docID=10323318>. Viitattu 21.12.2015.

Patentti- ja rekisterihallitus. 2015. Tilintarkastajien valvontatehtävät PRH:hon. Saatavissa: https://www.prh.fi/fi/tietoa_prhsta/julkaisut/uutiskirjetilaus/uutiskirjetoukokuu2015/tilintarkastusvalvonnentehtaviensiirto.html. Viitattu 24.2.2016.

Patentti- ja rekisterihallitus. 2016a. Tilintarkastusvalvonta. Saatavissa: <https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta.html>. Viitattu 22.2.2016.

Patentti- ja rekisterihallitus. 2016b. Tilintarkastajille. Saatavissa: <https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tilintarkastajille.html>. Viitattu 23.2.2016.

Patentti- ja rekisterihallitus. 2016c. Tilintarkastajan perustutkinto (HT-tutkinto). Saatavissa: <https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tutkinnot/perustutkintoht-tutkinto.html>. Viitattu 23.2.2016.

Saarikivi, M-L. 2000. Osakeyhtiön tilintarkastajan riippumattomuus. Helsinki: WSLT.

Suomen Tilintarkastajat ry. Uusi tilintarkastuslaki – voimaan 1.1.2016. Saatavissa: <http://www.suomentilintarkastajat.fi/yhdistys/saantelyhankkeita/uusi-tilintarkastuslaki-voimaan-1.1.2016>. Viitattu 19.11.2015.

Suomen Tilintarkastajat ry. 2014. Kansainväliset tilintarkastusalan standardit 2014. KHT-Media Oy.

Kurkela, R. Teemahaastattelu. Tilastokeskus. Saatavissa: <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/03/>. Viitattu 8.2.2016.

Kurkela, R. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Tilastokeskus. Saatavissa: <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/01/07/>. Viitattu 16.3.2016.

Tilintarkastuslaki. 13.4.2007/459. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070459>. Viitattu 29.10.2015.

Tilintarkastuslaki. 18.9.2015/1141. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151141>. Viitattu 24.2.2016.

Tomperi, S. 2009. Tilintarkastus. Normeista käytäntöön. Helsinki: Edita.

Tomperi, S. 2016. Tilintarkastus. Normeista käytäntöön. Helsinki: Edita.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2011. Ennen lain voimaantuloa perustetut osakeyhtiöt, osuuskunnat, avoimet yhtiöt ja kommandiittiyhtiöt. Saatavissa: <https://www.tem.fi/index.phtml?s=1951>. Viitattu 2.11.2015.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2014. Valtion tilintarkastuslautakunta. Saatavissa: https://www.tem.fi/yritykset/tilintarkastus/valtion_tilintarkastuslautakunta. Viitattu 31.10.2015.

Työ- ja elinkeinoministeriön asetus KHT- ja HTM-tilintarkastajan hyväksymisvaatimuksista. 22.4.2008/262. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2008/20080262>. Viitattu 5.11.2015.

Valtiovarainministeriö. Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunta. Saatavissa: <http://vm.fi/jhtt-lautakunta>. Viitattu 2.11.2015.

Virkkunen, V. 1998. Tilintarkastus ja verosuunnittelu. Porvoo: WSOY.

Yli-Korpela, A. & Yli-Korpela, I. 2015. Taloushallinnon järjestäminen yrityksessä. Centria-ammattikorkeakoulu. Opinnäyte. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015061713515>. Viitattu 23.1.2016.

HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Oletko HT(M)- vai KHT-tilintarkastaja?
  2. Kuinka kauan olet työskennellyt tilintarkastajana?
  3. Mitä muita tehtäviä sinulla on lakisääteisen tilintarkastuksen lisäksi? Mikä on näiden ajan- käyttö suhteessa lakisääteiseen tilintarkastukseen?
  4. Mitä ammattieettisyys tilintarkastajan työssä mielestäsi tarkoittaa?
  5. Miten ammattieettisyys näkyy ja vaikuttaa työssäsi?
  6. Mikä merkitys ammattieettisyydellä on työssäsi?
  7. Ammattieettisyys voidaan jakaa viiteen eri peruseriaatteeseen, jotka ovat:
    - rehellisyys
    - objektiivisuus
    - ammatillinen pätevyys ja huolellisuus
    - salassapitovelvollisuus
    - ammatillinen käyttäytyminen
- Miten nämä näkyvät ja vaikuttavat työssäsi? Kerro lyhyesti jokaisesta periaatteesta erikseen.
8. Oletko tutustunut Suomen Tilintarkastajat ry:n julkaisemiin eettisiin ohjeisiin (Kansainväliset tilintarkastusalan standardit: Eettiset säännöt tilintarkastusammattilaisille)?
  9. Kuinka tärkeänä pidät eettisiä ohjeita?
  10. Mitä muita ohjeita liittyen ammattieettisyyteen työpaikallasi on?